

Jānis Akuraters

VIESTURS
ZEMGALES VIRSAITIS

Tragedija piecos cēlienos (6 tēlojumos).

Personas.

Viesturs, Zemgales virsaitis.

Žubis

Austris

Tālvaldis

Gerds

Mādis

Eglis

Sidrabs

Tautgodis,
kristīts Teodors

Zemgales bajari, novadu un piļu
īpašnieki.

Alga,

Viestura māsa

Dzintra

Tikla

Viestura piļi.

Olgerts, leišu karaļa sūtnis.

Ordeņa bruņnieks Meindorps.

Mūks Antonijs.

Vaidelāis Dzilnis.

Gobs

Zemlejs

Buldurs

Viestura kareivji.

Bajari, kareivji, kara bēgļi, sievas un bērni, leišu kareivji,
ordeņa kara kalpi, pils sargi, ziņotāji, pils sievietes.

Notiek Zemgalē, 13. gadu simteņa sākumā.

Pirmais cēliens.

I.

Mežotnes pils sēta. Pa kreisi pils ar augstiem logiem un sargu torni. Pa labi un dibenā augsta ozolbaļķu sēta ar logiem un lūkam augšā. Pa labi pagalms, plašs ar dažām dzīvojamām ēkam. Tālumā mežu zilās jomas viena aiz otras redzamas. No kalnēs druvas. — Pa labi lieli vārti, pa kuŗiem nāk ļaudis. Pa kreisi ieeja pilī. No sākuma un arī vēlāk dzirdami baiļu zignāli uz koka planku zvaniem un ragu pūtieni no torņa. Pēcpusdiēna. Sievietes un bērni, kara bēgļi, skraida pa pils sētu un pagalmu.

Kāds zēns (pa vārtiem skriedams). Deg! Deg! Deg visa pamale! Ū! Un mana tēva nava mājās.

Sieviete. Tie medī izgāja; tie vairs neatnāks! Uhu! palīdziet!

Kāds bēglis (nosviež nastu). Gar upi viss nopostīts! Es redzeju sievas puskailas skrienot. Kā tās kļiedza! Viņi nāk kā pati nāve!

Otrs. Vaj viņu daudz?

Trešais. Neviens to nezina. Uguns iet viņiem pa priekšu!

Sieviete (raudadama). Ak, mani bērni! Mani bērni! Tie palika mājās, kad es no lauka atbēgu. Palīdziet mani bērniem, tie ir vēl tik mazi. (Aizskrien izmisumā.)

Bēglis. Tie dedzina arī druvas! Tie dedzina mežus. Es redzeju, ka lopi bēga un zvēri no mežiem ārā. Visa zeme deg!

Trešā sieviete. Viņi nepamet dzīvu nevienu! Tie ir ļaunaki kā leiši un krievi!

Kāda jaunava (vaļejiem matiem saplēstām drēbēm ieskrien pa labi). Glābiet! Vīri! Palīgā! Kur ir mūsu karotāji? Vaj neviena nava, kas var pretī stāvēt! (Viņa krīt nespēkā.)

Ļaudis (apstāj un paceļ to). Vaj tu viņus redzeji?
Jaunava. Tie ir Liepu bajara sētā. Es izbēgu
no viņu kalpiem! Tie nāk dziedādami un plosida-
mies. Tie ir apreibuši!

Kāds no pulka. Vaj tie ir bruņās? Vaj viņu
daudz?

Jaunava. Es redzeju pulku spodrās bruņās un
zirgos! Bet citiem ir lieli krusti rokās. Un citi ir
basām kājam. Pirmie iet ar uguns pagalem rokās.
Tie ir melnos, garos svārkos gērbušies vīri, viņi
kustas kā pestēji, kā biedekļi. Pirmais no viņiem
pieliek uguni un citi smejas. Tie dzied un dejo!
Kur mums glābties!

Kāds no pulka. Kā tas var būt! Ko tas
nozīmē? Vaj vācieši nebij mūsu draugi?

Kāda skaista meitene (asinaņu seju, skaļi,
sāpīgi raudadama ieskrīen pa vārtiem). Glābiet manu tēvu!
Tie sakala viņu dzelzs striķos! Glābiet manu māti!
Tie noplēsa viņai drēbes no miesas! Viņa bija kaila!

Ļaudis (apstādami to). Ta ir Liepu bajara meita!
Viņi tevi sita?

Meitene. Kur ir virsaiši! Mans tēvs lika ziņu
dot virsaišiem!

Kāds vecis. Bajari un virsaiši ir medībās pie
Viestura un citi aizgāja ar saviem kalpiem uz lei-
šiem sirot.

Kāds cits. Tālvaldis dzer dzīras!

Cits. Un Ģerds vāc nodevas no sēļu mežiniekiem!

Kāds cits (mierinadams). Vēstneši tika sūtīti uz
visām pusēm. Un pili ir Sidrabs un Mādis! (Briesmu
signāli skan stiprak. Pa labi nāk pulciņš kareivju un ļaužu
pils sētā. Kareivji dodas pili.)

Kāds bēglis (vecs vīrs). Viņi ir klāt! Glāb-
jaties! Slēpiet sievietes un bērnus! Cepures tiem
mirdz kā zvīņas un viņi ir apkalti ar dzelzi. Tie
nes uguni un mīda ar zirgiem bērnus pa ceļa malām.
Laižat mūs pili! (Dodas pie pils vārtiem.)

(Kareivji un strēlnieki šur tur parādas pils sētā. Sievu vai-
manas pieņemamas.)

A u s t r i s (iznāk no pils). Ko klieziet! Sievas pie-
malas! Vārtus ciet! (Kareivji aizver vārtus un aizšauj
bultas.) Stopnieki savās vietās! (Daži vīri ar šaujāmām
lūkstēm pakāpj pie lūkam pils sētas sienā.)

S i d r a b s (iznāk ar lielaku pulku no pils). Droši un
braši, Zemgales vīri! Mēs viņus uzņemsim kā nā-
kas! Vācu klaidoņiem nākas Pikola dāvanas!

(Aiz vārtiem liels troksnis un kliegšana. Sievas un bēgļi pa-
zūd aiz pils un mājas. Vārti tiek lausti. Tad degošas uguns
lāpas tiek mestas pili, pāri augstai sētai. Izbaiju kliezieni.)

A u s t r i s (veikli pakāpdamies pie lūkas). Stopnieki sa-
vās vietās! Šaujiet taisni un neviena roka lai ne-
dreb! Šaujiet viņu zirgos, tad kritīs arī bruņnieki.
(Strēlnieki šauj cauri lūkam.)

K ā d s s t r ē l n i e k s (priecīgi noskatīdamies). Tā, ne-
lieti! Saņem savu Zemgales laupījumu! Kā viņš
vārtas un kliez!

O t r s s t r ē l n i e k s (jauni). Vislabākā bulta lūst
pie viņu miesam. Tie nemaz nav cilvēki!

P i r m a i s. Aha! Tie runā lai mēs atverot vār-
tus! Līvi tur ir un kūri arī! Ko tu saki, bezdvē-
sele? (Mēda aplencejus.) Libiešu teļš atmaldijies Zem-
galē! Nāvei tu esi sen parādā un šodien tev ir ja-
maksā. (Šauj.) Aha! Tādu laupījumu tu vari te
dabūt!

O t r s s t r ē l n i e k s (tapat). Panāc tuvāk, Vāc-
zemes cērme! Tur ir sile. Mūsu cūkam atliekas vēl
ir palikušas. Tās tu vari dabūt! He, he!

P i r m a i s (tapat). Rīgas seskis nācis pie Zemgales
cepešiem? Tava āda kaltīs mieta galā, es tev saku.
Tu smirdesi sliktāk par visiem seskiem, kamēr vārnas
tevi apēdīs! Še tev! (Šauj.)

M ā d i s (iznāk no pils ar kareivjiem). Cieti zobenus
un vairogus rokā. Tagad ir laiks izturet! (Kareivji no-
iet pie lūkam.)

A u s t r i s (uz Mādi). Kas Viesturim varetu ziņu dot?

Sidrabs. Kādu vēsti? Vaj nepietiek ar zilām dūmakam, no kuņām visa Zemgale pilna? Vāciešu kara karogi un ugunsgrēki. Tā bija Lībiešos, tā Latgalē un kūros.

Mādis. Un tagad sākas te.

Sidrabs. Sākas, draugs! Bet beigas būs Rigā.

Mādis. Slēgt vajaga pamieru, līdz Viesturs nāk. Mūsu ir maz.

Sidrabs. Kas tie vācu pamieram, tas tie Piko-lam. Ar viņiem ir miers tikai tad, kad viņus dara par vilku baribu.

Austris. Zemgale bija zaļš dārzs. Nu viņa ir ugunskurs ar baltiem pelniem. (Izvelk zobenu.) Tad iesim! (Uz kareivjiem.) Iesim laukā. Zemgalieši mīl cīnīties laukā, ne sētā.

Sidrabs. Pareizi! Zemgalieši nav cietumnieki. Mūsu mežus vaj nāvi! (Uz kareivjiem.) Stāviet ķīli! Un cērtiet kā rētas nesadzīst. Cērtiet ne kā kareivjus, bet kā vilkus un meža kuiļus!

Mādis. Te deretu arī viltība. Bet, ja zobens mums mīļaks, tad lai notiek. (Uz kareivjiem.) Katram pieder tik daudz laupījuma un brīvības, cik tas vēlas sev! Veriet vārtus! (Viņi dodas pie vārtiem.)

Kāds strēlnieks (no augšas). Tie paceļ karogu!

Mādis. Kādu karogu?

Strēlnieks. Mazu baltu karogu! Un krustu... Un māj šurp.

Cits. Tie raida sūtni šurp ar karogu. Tie grib ar mums runāt.

Sidrabs (cieti.) Lai runā zobens! Te nav citas runas!

Mādis. Vajag uzklaust! Varbūt tie grib mieru?

Austris. Vajaga uzklaust. Varbūt mēs nezinām, ko tie grib teikt.

Sidrabs. Lai runā tad ar tulku.

Strēlnieks. Tie noliek ieročus, nokāpj no zirgiem. Tie sveicina mūs. Tie aicina, lai iznākam no pils.

Mādis (pieiet pie lūkas). Ko vēlaties, runajiet taisni? (Klausas.)

Sidrabs. Neaizmirstiet, ka Zemgales ciemi un druvas vēl deg.

Strēlnieks. Tie sūta zīmi uz ādas rakstītu... Šurp, šurp! Tā! Liek uz šķēpa gala. Tā... Te jums viņa ir. (Nomet zīmi pils sētā.)

Sidrabs (paceļ un lasa). „Mēs gribam dot Zemgalei mieru, ja jūs pieņemiet krustu un mūkus. Lai iznāk mieru runat no jums vīri, kas cienīgi un augstas kārtas. Svētās Māras biskaps Albertus.“ (Uz bajariem.) Nu, — miers vaj kauja?

Mādis. Ko asins velti tad liet. Iesim lejā un nolīgsim. Kas mums mūks — lai paliek viņš te. Mēs nevaram tos veikt tagad.

Austris. Gan Viesturs nekad mūkus te necieš. Bet runasim.

Sidrabs. Kas grib, lai iet. Es labak ticu savam zobenam, kā Svētās Māras biskapam. Bet neņemiet mieru bez atmaksas par mūsu novadiem, kas vēl deg.

Mādis (uz kareivjiem). Piecdesmit vīri man līdz! Lai atver mazos vārtus! (Aiziet aiz pils pa labi.)

Austris (uz saviem kareivjiem). Man līdz, kas vēlas! (Aiziet pakaj Mādim.)

Sidrabs (cieti). Simts vīri lai sargā mazos vārtus gravā! (Aizgriežas, tad uztrūkstas no domām.) Kadēļ tik kluss un drūms te pēkšņi tika? Kas noticis? Kas baida mani?... Miers?... Vaj miers? Vaj viltus? Mādi! Austri! Atpakaļ! (Piesteidzas pie lūkas un raugas lejā.) Kas tur ir?

Strēlnieks (no augšas). Tie pienāk nupat. Tie tiek apsveikti... Jātņieki ir ap tiem visapkārt...

Otrs. Pulks ap tiem tiek arvien lielaks. Mūks stāv vidū.

Trešais. Tos apstāj... (Ašī.) Tiem tiek ņemti ieroči... Ak, nodevība!

Sidrabs. Ak, Mādi! Austri!.. Tie krīt! Tāds miers bij jums slēdzams! (Nogriežas nost.)

Strēlnieks. Tie krīt, sacirsti... Tie laužas bez ieročiem. Tie visi mirst. Kā kraukļu barā tie ir.

Sidrabs (izmisumā un dusmās). Tāds viltus! Tie nava kaņotaji, kas to var — tie ir meža zvēri! (Uz strēlniekiem.) Tā mācieties mieru līgt ar vāciem! Stāviet cieti, lai jums nava viņu liktens! Viegļaki ir nāvē, nekā šo mežoņu rokā! Šurp visi, kas vēl dzīvo! (Kareivji un strēlnieki pulcejas ap viņu.)

Strēlnieks (no augšas). Galvas tiek paceltas! Viņu melnie vīri dzied... Ta ir kā vilku gaudošana! (Sadzirdams tumš katoļu dziesmas motivs.) Citi no viņiem dejo; tie ir basām kājam...

(Sievietes, bēgļi un bērni parādas atkal pils sētā. Tie vaimanā un skraida: Mādi! Austri! Glābjat mūs!)

Sidrabs (skarbi). Ko vaidiet! Nost pie malas. Te jarunā vīru zobenam, ne sievu gaudam!

Strēlnieks. Tie nes kokus un baļķus. Tie grib tiltus šurp celt.

Otrs. Tie krauj malkas kaudzes! Tie dedzinās pili. Viss mežs tiek nests augšā.

Trešais. Nāk jauni pulki! Tie ir lībieši un latvieši; Tie ir augšgalieši. No visām pusēm tie nāk. (Troksnis ārā pieņemās.)

Sidrabs. Lībieši un augšgalieši? Vaj mēs nesam viņu pils dedzinājuši kopā ar vāciešiem? Viņi nāk mums paldies par to teikt! Ak Viestur, Viestur! Ta ir tava draudzība! (Pēkšņi uz kareivjiem.) Stopnieki, darbā! Lai rokas neapstāj nevienu brīdi. Mēs ejam uz Vāczemes vilku medībam!

Strēlnieks (no augšas). Sārti sāk kūpet! Es neka vairs neredzu. Mēs degam.

Sidrabs. Man līdzī! Mādis un Austris mūs sauc priekš atmaksas! Pieminiet to! Un beigts ir tas, kam žēlastība pieķeras pie rokas! Zemgale deg — laiks mums arī degt. Kam lai pieder Zem-

gales meži? Uz priekšu! (Kareivji uzgavilē.) Veriet vārtus un liekat tiltus! Priecīgi, tā kā uz medibam!

(Vārti tiek atbīdīti un zemgalieši brāžas ārā — saucieni un troksnis.)

Sidraba bals (ārpusē). Kas padosies — tas būs Ordeņa vergs! Zemgalē vergu nav!

(Kareivji kā straume gāžas ārā. Viss saplūst mežonīgā nenoīektā kaujas troksnī. Dūmi apvij pils sētu.)

(Priekšskars.)

II.

Tervetes pili tai pašā laikā. Lielā pils zāle. Āvas un trofejas pie sienam. Caur logiem meži un upe redzama slaikā lokā. Saulaina gaiša diena.

(Dzintra un Tikla skatas pa logiem tālumā.)

Dzintra.

Kā meži zil, kā saule vizuļo!

Tikla.

Cik druvas dzeltenas, kāds laukos miers...

Dzintra (sappodama).

Miers medus salds. Tik skumīgs man ir prāts.

Tikla.

Kam medīniekiem līdzī negāji.

Tev spēks un veiksmē tā kā bajariem.

Dzintra.

To Eglis necieš, meža plēsoņus

Viņš viens grib veikt.

Tikla.

Nu drīz tie mājās būs

Un sāksies dzīras atkal skanīgas. (Brīdī klusums.)

Dzintra.

Skat, leīšu pamale kā miglā gul.

Kāds mīers...

Tikla.

Miers visur — leišos, Zemgalē.
Nav karš sen bijis.

Dzintra.

Kas tas ira — karš?
Es atminos sen, sen, kad dega viss —
Vaj tas ir karš?

Tikla.

Es nezinu. Vaj jautras viesibas
Ar bajariem nav simtreiz labakas? (Ātri pa logu.)
Skat, viņi nāk, skat, zirgos auļo, smeļ,
Vispirmais Eglis. Brūno plēsoņu
Stiepj kalpi! (Abas lūkojas ārā.)

Dzintra.

Skat, kur baltie bajari
Ģerds, Tālivaldis, Žubis, Viesturs pats.
Un tas — tas Tautgodis, kā vanags ļauns.
(Torņa sargs priecīgi pūš.)

Tikla.

Man bail! Tiem joki krietni pādroši.
Nāc, slēpsimies! (Aizskrien pa kreisi.)

Dzintra (paliek klusa).

Ak, prieks!.. Bet smaga sirds
Diezin kadē! (Brīdī miers, viņa lūkojas ārā, un gaida ko.)

Eglis (iesteidzas; balti bajara svārki, skaists un brašs viņš
steidzas pie Dzintras).

Ko dūjas sēro tā!
Vaj medniekus neviens te negaida?
(Tver un apgriež to veikli.)

Dzintra (sapemdama skūpstu).

Tu, Egli! Nu man prieka netrūks vairs!

Eglis (lūkojas viņā).

Kas bij? Ko skumi?

Dzintra.

Ak, bij sapnis tāds...

Eglis.

Tik sapņo vien. Drīz jasapņo būs tev
Pie manis Kalna pilī, acim vaļejām.

Dzintra.

Es zinu — bet tāds sapnis skumjas nes.
Bij tāds kā dūmu plosts, kas nolaidās
Pār mūsu laukiem, smaga vēja nests,
Tu stāveji uz ta un tālumā
Tu tiki nests un gaisos pazudi
Un lietus nolija sārts, asins lāsem...

Eglis (jautri).

Ak Dzintra, Dzintra! Pietiek sapņot tev, —
Jau druvu mēnesis. Tev jedomā
Par to, ka manā pilī dzīvosi.
Beidz! (Noskūpsta.) Klausies tagad: dzīras varenas
Dod Viesturs. Ej un skubini,
Lai vaļā klētis slēdz, nes gaļu, medu mums
Un miestu stiprako, kas dzirkstis met.
Lai augļu, putnu, piena, maizes daudz
Tiek dots, kā nākas mielot bajaranus.
Lai dzied, lai smeļ! Lai vaidelotis nāk,
Lai kokli nes! Lai meitas greznojas!
Lai grezno pili! Tā kā saules laiks
Lai diena skan, lai meži atsaucas!
Ej pasteidzies! Tu, — gaiša saimniece — —

Dzintra (smiedamās).

Ja, Egli, ja! Kā prieka aptrūkt var,
Kad tu kā dziesma pats! Man drosmes daudz.

(Aiziet atsmaidīdama pa kreisi.)

Eglis (izstaipa rokas pret logiem lūkodamies).

E! Dzīve bagata! E! laimes laiks!
E! Smiekli nevaldamie! — — līgava! — —

(Aizsteidzas Dzintraī pakaļ.)

(Viesturs un Tautgodis nāk pa labi. Viesturs ir liels augumā, pasauss, dzirkstošām pelekām acīm, nemierīgs gaitā un vārdos, neliela bieza pilnbārda ap žodu un vaigiem, gaiša piere, tumšbrūni negaī mati. Kustības plašas un daudz nozīmīgas. Valodā aizturets spēks un skumja noskaņa. Tautgodis: zemaks, pārsnis, gludu seju, paplatiem vaigu kauliem. Smags, varonīgs gaitā, bargs, bet glūnošs. Viņš ir krustīts un uz krūtīm nes uzšūtu krusta zīmi.)

(Aiz viņiem jauns kareivis, kuņš paliek pie ieejas stāvēt.)

Viesturs (nāk uz priekšu).

Zemgales liktens nav mums rotaļa!

Tautgodis (cieti).

Ko tiepies! Lem man pilis, novadus,
Kā pienākas! Es ciltī vecakais.

Viesturs (tapat).

Zemgales liktens nav mums rotaļa!
Tur vajag vīru, kuņi varenī,
Kā Pērkons pats, ja nē — mēs verdzībā
Līdz gulsim citām ciltīm.

Tautgodis (iekaisdams).

Ko? Vaj es
Kāds kara kalps? Vaj mani novadi
Nav plašākie pēc taviem Zemgalē?
Vaj vaidelaiši dziesmās neapdzied
Tos, kuņi vairogi un zobeni
Man pili guļ kā tēvu mantojums!
Dod Zemgali! Tev mantnieka nav.
Vaj roka mana diezgan stiprumā
Nav rūdīta? (Dur zobenu kā jautadams grīdā.)

Viesturs (cieti).

Lai paliek, teicu. Neprasi, kadēļ.

Tautgodis (asak, iedegdamies).

Nē — diezgan slēpties tev. Es prasu nu,
Kadēļ?

Viesturs (dziļi lūkodamies viņā).

Tu kristīts! Krusts ved zemes verdzībā.

Aiz krusta mūks — aiz mūka bruņnieks,
Aiz bruņnieka — kalpu sēnalas!

Tautgodi s.

Ko krustu smeļ! Nav kauna zīme ta,
Ar viņu gērbti vīri vareni.

Viesturs.

Vēl varenaki tie, kam vairogā
Ar sauli gredzens! Pietiek, netiepies,
Mums šodien dzīras

Tautgodi s (jauni aizgriezdamies).

Tā, nu zinu es,
Ka baumam pamats. Ka tu Zemgali
Tam gribi lemt, kas jauns, kā meitene?

Viesturs (mierīgs).

Jau teicu — tam, kam gredzens vairogā
Ar sauli vienots.

Tautgodi s (pārtrauc).

Ja, tas vairogs tavš,
Bet viņu nes ar' Eglis — māšas dēls,
Tavš luteklis!

Viesturs (dedzīgi).

Kas liedz man lutinat,
Kad pils man tukša, kad mans mantinieks
Guļ leišu laukos varoņpasakā?
Vaj Zemgali lai kraukļiem pametu,
Kad kritu nāvē? Ja, man luteklis.
Es viņu gribu tādu lutinat,
Kas atstāj piemiņu ne ciltim vien,
Bet tautam vēl un laikiem mūžīgiem.

Tautgodi s (viltīgi smīn).

Nu zinu! (Sevī). T—ā—ā! Na, kas lai pasaka,
Ko liktens ātrak sauc. (Viesturim.) Man jasteidzas
Uz māju. (Grib iet.)

Viesturs (gaiši).

Vēl mums dzīras dzeramas,
Ja baudīt tik tev mūsu Tervetē,
Tad paliec. Lūdzu tevi, tā kā draugs!

(Ienāk Eglis.)

Lūdz, Egli, arī tu šo bajaranu.

Eglis (gaiši).

Viņš paliek jau. Viss tiek jau darinats.

Tautgodiš (aiziet lēni, bet apstājas pie durvim).

Ar sauli gredzens viņam vairogā? (Ļauni pie sevis.)

Ho, ho! Tak nav neviens te nemirstīgs. (Iziet.)

Viesturs (atlaizdamies sēdekli, smagi).

Nu, Egli, pils un miers mums atkal te.
Bet laiks būs dzīram vienreiz mieru mest.
Ir dzīras svētdiena un jaciēna,
Kā viesis, kas ir mīļš, tik īsu brīd' —
Un jo tas retaks, jo tas tikamaks.

Eglis.

Pareizi! Prom es doties vēlos sen.

Viesturs.

Un tadēļ mirkli kopā pavadīt
Vēl tiktos man ar tevi, gaišo zēn.
Tu zini, nava pili dēla man,
Kam domas teikt un galvu noglāstīt,
Kam mācīt mīlu, viltību un to,
Ko tautai dot, kad topi valdnieks.

Eglis.

Es labak būtu brīvs, ne valdnieks.

Viesturs.

Ir tiesa. Valdnieks var raisīt, siet
Un tautu ievest mūža verdzībā,
Var viņu slavā saules spožā vest.
Tu zini, Egli, reiz tev javada
Būs Zemgalijas vīri liktens ceļos

Un gribetos man tevīm līdzī dot
Ko laiks un dzīve mācījuši man. (Mādams uz logu.)
Skat: zeme, kuŗa jūgu nesusi
Nav savās lejās vēl, kopš saule spīd.

Eglis (sajūsmā).

Ja zeme laimīgāka būtu kur,
Vaj es te kavētos?

Viesturs.

Un tādai būt
Tai mūžos vajadzētu. Bet runā prāts
Vēl vairāk ko, kas baismas sacel mums.
Tu zini: Zemgale starp divām dzirnam guļ.

Eglis.

Kā tā?

Viesturs.

Ja, mīļo zēn tik padomā:
Tur saules pusē plašā Lietava,
Ar kuŗu satiekoties dzirkstis mums
Ne vienu reizi vien ir šķīdušas,
Kā diviem zobeniem, kas krustojas.
Bet ziemeļpusē Rīgas Ordenis,
Kā dzelzu rats, kas maļ un neapstāj.

Eglis.

Ar ratu šo mūs vieno nolīgums.

Viesturs.

Kas nolīgums priekš Ordeņa? — tas der
Kaut cik tik tad, kad viņiem labu nes.
Ak, Egli! Ordeni es audzeju...
Cik daža cilts tam kalpos padevās,
Kad zemgaliešu zobens mirdzeja
Ar bruņniekiem kopā sacērtot
Gan līvus, latgaļus, gan igauņus.
Nu Ordens dižs. Nu laiks ir padomat,
Cik laba nesu tam.

Eglis.

Tak Zemgalei

Vēl netrūkst brīvības un cieņas ar'.

Un ja kas uzdriksketos karu celt! — —

(Saceļas draudoši.)

Viesturs (laipnis).

Tu straujš un jauns. Tas labi, varoni!

Bet dažreiz baigas jūtas izjūtu:

Mēs vieni — viss jau grūvis verdzībā...

Eglis.

Un leišu kunigs? Vaj nav viens ar mums?

Viesturs.

Ja gan; bet, Egli mīlo, biedroties

Ja vajag tev, tad vājo izvēlies.

Ja varenam tu biedris — tu jau kalps.

Kad laupijums un guvums dalīts tiek,

Tu esi aizmirsts un kad pretojies,

Pats kriti verdzībā, — pats laupijums.

Tu zini: Lietava, kā dūre pacelta

Pret mums. Bet sargies draudzeties ar to.

Eglis.

Kurp griesties tad, ja uznāk leišu pulks?

Viesturs.

Lūk, kadēļ biedros mēs ar bruņniekiem.

Eglis.

Bet bruņnieki kad māc?

Viesturs.

Ar leišiem mēs.

Tā Zemgale ir sevi glābusi.

Bet, Egli, cita doma mani māc:

Kam mūžam draudzību un palīgu

No citiem lūgt. Vaj nevar Zemgale

Tā stipra būt, no kuņas tautas dreb?

Šo domu esmu nesis cīnoties

Un sirojot pa ciltim Latvijā,
To dzīrās domājis, to medībās,
To atdusā, to vācot nodevas.
Es gribu, Zemgale lai pirmā top!
Šais klajos saules klāņos pacelties
Vaj'g virsaištornim, kuŗu sveicina
Gan leits, gan krievs, gan jūras kuŗotajs.
Un latvju ciltis spēkā vienotas
Sev valsti rada, kuŗu dievi skauŗ.
Tas sapnis mans — to gūt es mekleju
Un ja to gūstot mūŗs mans norietēs,
Tev, manam mantiniekam, atstāju
To izpildīt. Šī griba zobenā
Lai liesmo tev un katrā mājienā.
Kas savai tautai negrib augstako —
Tas dzimis kalps un mūŗam citu vergs!

Eglis.

Tas labi teikts, bet kā to sākt un veikt?

Viesturs.

Kā sākt un veikt? Tas ir mans jautājums
Tapat kā tavš. Ak, kas var pagātni
No dieviem atgriest zemē atpakaļ!
Kad ta man būtu — viss tad būtu veikts!

(Domāš sevī.)

Divdesmit gadus esmu noziedznieks.
Kaut spētu tagad izpirkt zudušo,
Es neŗēlotu dzīvības, ne sirds.

Eglis.

Tu noziedznieks? Kadēļ? Vaj uzvaras,
Kas slavas pilnas, tevi veduŗas
Pār zemem un pār ciltim — noziegums?
Vaj diŗciltīgi pildīt lŗgumus
Ir noziegums?

Viesturs.

Mans noziegums jau aug, —
Tas, Ordenis! Mans noziegums, ka te

Visapkārt ciltis viņa verdzībā.
Man liekas, dzelzu gredzens sakalts tiek
Ap mums — mēs paši viņa kaleji.
Man bieži naktīs miegu sāpes zog,
Kad domaju par kaujam, kurās es
Ar svešu dievu karotajiem līdzī
Tiem cirtu, kuŗi mūsu kaimiņi...

(Domās nokar galvu. Atspirdams un uzliesmodams.)

Bet zinu es — vēl nava zaudets viss.
Vēl rokā spēks! Vēl brīva Zemgale!
Vēl mana doma aug un aug un briest,
Kā upe dambī krājas viņas spēks,
(Kā paredzams un degdams.)
Kad salausts valnis tiks — ta vaļā šļāks,
Viss aiznests viņas varā aizplūdis!
Prom Ordenis, kā skaida, jūrā sviests
Un tad — ak, Egli — tad pār zemem šīm
Kā asni sarkani dīgs brīvais laiks!

Egli s (kā sastindzis skatas viņā).

Cik daudz tu nes, ak, virsait, kas to nest
Te spēs? Kas līdzī viļņot straumei tai...

Viesturs (droši).

Vaj bajaran un virsaišu vairs nav,
Ar ko man biedroties? Es gribu tos
Kā miestā apdzirdīt šai nodomā... (Apskatas.)
(Māj sargam.)

Kas bij? Lai dzīres nes! Lai līgsmo prieks!
Lai sanāk viss. Mums diena gaiša nu!

(Sargs aiziet. Kalpotāji un sievietes nes barību un milzīgus
kausus ar miestu. Uz Egli.)

Ej aicini, kas grib te priecaties! (Egli aiziet.)

(Ienāk Tautgodis, Ģerds, Tālvaldis, Žubis, pieci bajari;
Vaidelaitis Dzīlnis nes kokli, skandinadams to lēnām.)

Viesturs (ņem kausu; uz bajariem).

Nu, krietnie bajari! Lai miests mums salds
Un druvu dievs kā nākas suminats!

Žubis (ceļ kausu).

Sen gadiem raža tāda redzeta
Nav Zemgalē.

Ģerds (sirms, cēls bajars).

Sen miers nav bijis tāds!

(Visi sēstas pie galda. Kalpotāji nes un lej miestu no traukiem
un ādu maisiem. Sievietes nes lielus labības vārpu pušķus
un liek galdā.)

Tālvaldis (celdams kausu).

Kā nebūs miers? Kas viņu traucet var?
(Pret Viesturi.)

Sveiks, virsait! Dievi lai tev ceļus šķir!

Visi (viens pēc otra).

Sveiks, virsait! Viesturs sveiks! Un Zemgale!

Ģerds.

Kas Zemgalei. Ta zeme brīva mums.
Oho! Cik dažs te savu miegu guļ,
Kas gribej's priecaties.

Tālvaldis (lepni).

Guļ leits, guļ līvs,
Un gulēs arī katris klejotājs!

Tautgodis (kuņš pie malas un viens ir klusejis, sevī).

Kam stipri draugi — varens liekas pats.

Žubis.

Nē, otrād' — stiprais tas, kam draugi mēs!

(Piekrišana.)

Viesturs.

Viss, labie bajari, mums laimes lemts,
Viss gaišs tik ilgi, kamēr brīvība
Mums visās pilīs, visos novados.
Kad viņa zūd — mums dzīve rūgta tiek.

Ģerds (ceļ kausu).

Kas drīkst? Kas var? Kas tuvoties mums grib?

Vaj Svelgats varenais vairs atgriezās
Uz leišu pilim, kad mēs tikamies?

Tālvaldis (lepni dzer).

Polockas kņazs ar desmit tūkstošiem
Guļ Daugav's krastos.

Žubis.

Markvarts lunkanais
Vēl savus zobus nava salasījis,
Ko Viesturs izsita ar gunspagali! (Smieklī, gavīles.)

Eglis (braši).

Vaj nava laiks, ka atkal sirojam?

Viesturs (svinīgi).

Tas pārspriežams. Bet, krietnie bajari,
Mums šodien dzīru laiks. (Uz kalpu.) Nes labako,
Kas puto, šalc un garu priecina! (Uz Vaidelaiti.)
Nu, dziedon, nesaudz stīgas! Zemgalei
Ir zili meži — dziesmas saules gaišas.

Vaidelaitis Dzilnis.

Pareizi! Gaiša dziesma der, kad gaiša sirds,
Kad bagats lauks un miers kā svētbirzē.

Eglis.

Par mīlu dzied' — ta ir visgaišaka.

Vaidelaitis (kokli skaņodams.)

Par mīlu gaišaka vēl cerība.

Ģerds (ceļ kausu).

Nē, dzīru dziesma te mums pieklājas.
Lai zeme dimd, lai skan līdz jūrmalai.

Visi (piekrizdami).

Pareizi! Dzīram dzīru gods lai skan!

(Bajari paceļas no galda un ceļ viens pret otru kausu. Vaidelaitis ar kokli rokās nāk uz priekšu. Sievietes un kalpi nostāj gar malām un gaida dziesmu.)

Žubis (pāri citiem).

Zemgales brīvībai lai dziesma skan!

(Pēkšņi ārā baiļu signāls uz koka zvana. Visi apklust uz brīdi; tad ātrs uztraukums. Kokle apklust, bajari paliek ar paceltiem traukiem rokās un sastingst uz acumirkli klausīdamies uz āru.)

Viesturs (cieti).

Tā mēdz tik karu vēstīt Zemgalē!

Eglis (dedzīgi).

Kas drīkst!?

Žubis (dodas uz āru).

Mums jāzin, ko tas nozīmē?

Kareivs (iesteidzas aši).

Deg visa Zemgale! No Mežotnes
Ir vēstnieks atsteidzies!

Viesturs (aši).

Šurp viņu, šurp!

(Liels uztraukums starp pils ļaudīm un sievietēm.)

Kareivs.

Viņš nāk! Pils sētā zirgs tam nokrita
Pēc traka skrējiena! Lūk, viņš!

Vēstnieks (iesteidzas).

Viesturs (tam klāt).

Kas ir?!?

Zinotājs.

Virsait, uz Mežotni! Kā nāve viņi nāk!
Jau Mežotne ir viņu sažņaugta!

Eglis (rausta to aiz drēbēm nepacietībā).

Kas? Leiši? Kūri?

Viesturs (iztaujadams, strauji).

Runā aši, teic!

Zinotājs.

Tie vācu pulki līdz ar klaidoņiem!

V i e s t u r s (sevi, dziļi, sāpīgi).

Ak, paredzejums mans! Nu stunda klāt!

(Uz bajariem bargi un dedzīgi.)

Ko stāvam vēl! Šurp zirgus ātrākos

Un vairogus un svētku ieročus!

Uz Mežotni! (Uz ziņotāju.) Pa zemi vēsti dot!

Lai skrien kā liesma sausā rijībā!

Mums Rigas kuiļu pulks ir medijams

(Steigšanās un jukas. Bajari jožas un steidzas prom; sievietes viena caur otru vaid. Tautgodis ir pēkšņi it kā pamodies un cīnas apslēpdams savu prieku.)

Ž u b i s.

Kāds viltus: — Ordens posta Zemgali!

Ģ e r d s (noliek kausu svinīgi).

Sen dega naidā tiem jau mana sirds.

Nu ļausim vaļu asam tēraudam.

E g l i s.

Uz Mežotni! Nu rokai darba būs!

Sen medības jau bija apnikušas!

Kur mani kalpi? (Grib doties ārā citiem pakaļ.)

D z i n t r a (satver to pie rokas).

Lai Laima, Egli, tevim līdzī iet...

Tik kaujā atminies — — —

E g l i s (izraudamies).

Laid! Laika nav!

D z i n t r a (lūdzoši, klusi).

Ak, Egli, kaujā mani atminies...

(Eglis prom ar citiem. Zāle pamazām paliek tukša. Ārā zignāli un kliedzieni. Dzintra pie loga; atgriezdamās kā klausīdamās klusumā.)

Cik pēkšņi tumšs ir kļuvis istabās!..

(Viņa noliec galvu skumjās. Ārā dzird zignāla skaņu.)

(Priekšskars.)

Otrais cēliens.

Dažas dienas vēlāk. Sils pie Mežotnes. Viestura kareivju no-
metne. Uguns kuri. Zem lielajām priedem dažas teltis.

Viesturs (uznāk ar dažiem kareivjiem).

Šurp salasaties, krietnie varoņi!
Tas bija veikts ar strauju dedzību.
Ja, naskas kājas vācu bruņnešiem.

Gobs (zobodamies).

Ja gan. Bet šoreiz, virsait, jasaka
No viņiem lielā daļa nedomā
Uz Rīgu bēgt.

Viesturs.

Kā tā?

Gobs.

Tie labi gul,
Tiem Zemgalē ir nācis krietnis miegs.
Un ja vēl nāks — tie nāks lai guletu!

Zemlejs.

Tiem kraukļi miega vārdus kramšķina.

Viesturs.

Pareizi, un par citiem liecina
Vēl burbuļi uz upes celdamies.
Tā maksā Zemgale par viltību!

(Noliek vairogu un šķēpu.)

Un kādas ziņas mums no Mežotnes?

Buldurs.

Pie Mežotnes to nav. Tie bēguši.
Lūk, bajars kāds to varēs pavēstīt.

Žubis (pienāk ar saviem pavadoņiem).

Sveiks, virsait. Pils ir atkal svabada.
Vēl vakar viņi nikni cīnijās,

Bet naktī pēkšņi mežos pazuda,
Kad vēsts par tavu uzbrukumu nāca. (Stomīdamies.)
Bet — virsait — — viņu riebums dzēlis mums.
Nav daža varoņa . . .

V i e s t u r s.

Ka trūkst starp mums?
Lai prieka dzīrēs viņus pieminam.

Ž u b i s.

Ar viltu nokauti ir Austris, Mādis,
Kad mieru līgt pie vāciem izgāja
Un vīru simts un — — vēl kāds jauneklis . . .

V i e s t u r s.

Lai slava mirušiem. Tak atminiet
Tos kad ar vāciem atkal tiksimies.
Un ass lai zobens mums tapat kā naidis.
Bet kur ir Eglis?

Ž u b i s.

Virsait, varons viņš!

V i e s t u r s.

Vaj laupījumam seko iededzies
Šis krietnais zēns?

(Žubis klusē, kareivji sarunājas klusu un domīgi.)

V i e s t u r s (cieti taujadams).

Ko neatbild neviens?

Ž u b i s (mierīgi).

Viņš drīz būs klāt. Lūk, — tur viņš tuvojas.

(Pa kreisi parādas bajari un virsnieki: Sidrabs, Tālvaldis, Ģerds, aiz viņiem nāk pulciņš kareivju un nes uz zaru nestuvem Egļa līķi.)

Ģ e r d s (uz Viesturi).

Ak, virsait, uzvaras bez nāves nav!

V i e s t u r s (piesteigdamies pie nestuvem).

Ak, Egli, Egli! Dzīvs? Viņš tak vēl dzīvs?
Kur rēta tam? Lai zinataji nāk!

Sidra b s (mierīgi).

Viņš pieder Pikolam. Sirds šķelta tam.

Viesturs (aizsedz ar rokām acis).

Ak, liktens, atmaksa cik nežēlīga!

Tu miris, lolojums mans mīļākais!

Žubis.

Viņš krita slavā, tā kā vēl neviens:

Viņš četrus nolika, kas bruņās kalti!

Es redzejs neesmu, kad zobens tā

Var bruņas šķelt. Tie šausmās sastinga;

Tik maršalam kad tuvu nāve bija,

Kā kovārņi tie viņam aplipa

Līdz zemgaliešu pulks tos izklaideja.

Viesturs (domās un sērās).

Ak, nāve! Nu man jāredz, ko tu spēj!

Es vienmēr spītīgs viņas priekšā biju,

Nu sajūtu — ta vara briesmīga.

Mans Egli, mūža prieks un cerība —

Es tevi audzināju Zemgalei,

Kā vairogneseju un nākotni — —

Guļ mani sapņi nu! Es mirstu pats!

(Nolaižas lielās skumjās pie Egļa, glāstīdams viņa seju.)

Sidra b s.

Virsait, mums visiem sāp kā dziļa vāts,

Kas slavā kritis. Tak — vaj nava laiks

Ka viņu sārtā liekam ugunī

Priekš dieviem — ?

Viesturs.

Kā? jau liesmam atdot to —

To, kuŗa seja vēl kā bālgans zieds

Mums pilna maiguma te redzama.

Tik skataties — cik saules vasaru

Viņš bij pie mums? Man šķiet, ne divdesmit —

Ak, dievu pārbagatais mantojums! —

Tik skataties šo miesu plaukstošo,

Šis ezeracis, mežu uzacis
Un pierē gaišo mūsu debesi —
Vaj nāve ta? Vaj tiešām nemosties
Vairs tavai elpai, mīlo, mīlo zēn!

Ž u b i s (mierinadams).

Tas, virsait, kaŗš. Kas pieder Aizsaulei,
To ļauj tam. Mums tālak jādodas,
Kur vāci bēg.

V i e s t u r s.

Ko līdz mums gūstīt tos?
Ja dzīvību mēs viņam atgūtu,
Es skrietu tā kā vējš, kam dusas nav,
Simts gadus pāri peklem, dzīvībam — —
Kas dos mums to! Tik skataties, viņš mēms,
Tik raugaties, kas viņā nomiris!
Viss nesapņotu sapņu skaistais pulks,
Viss nedarīto darbu diženums
Un mīla, prieks un saules nākotne —
Viss izplūdis ar karstām asinīm
Un salta, tukša nu šī svētbirze.

(Noliec pieri uz Egļa krūtīm un klusē brīdi; tad dziļākās sāpēs.)

Kas atdos to! Kas atdos! Vācu pils
Un zelts un bruņas, mantu krājumi
Ir mēsli preti viņa dzīvībai!
Ak, mūžs mans veltais, kur nu tava zints!

(Ar asaram balsī, glāstīdams Egli.)

Tu manu domu nesejs, — atpakaļ
Tu viņas svied un viens es sadegu
Zem viņu nastas. Kur ir nākotne!
Es aplaupīts! Kā koks bez atvasem
Es kalstu viens, bez velgmes, nevarīgs.

(Virsaīši aprunājas klusi.)

T ā l v a l d i s (tuvodamies).

Kungs virsait, ja mēs kavejamies, šķiet,
Var vāci aizklīst pat bez atmaksas.
Mums jāleņc tie! Mums sirdis cīņas alkst!

Viesturs (paceļ skatu kā brīnodamies).

Mums jāleņc? Ja, mēs leņcam katru dien'
Kā zelta briedi dzīves biezokņos
Tos nodomus, kam pakaļ steidzamies,
Līdz leņcejs visu varenais tos tver
Un tukši griežamies mēs atpakaļ. (Lūkojas uz Egli.)
Ak, karš! Cik viss te skarbs un nežēlīgs,
Bet vaj tad liesmas, kaujas kļiedzieni
Ir tikai mūsu dzīves neseji.
Vaj dvēs'le vairs nekas, — ta sapņos zied
Un sērās uzliesmo kā mēness
Gaišs pāri tumšiem silu ezeriem.

(Uz bajariem.)

Jel ejiet, cērtiet! Kas jums dzīvība,
Kas miers, — kas sāpes, — skarbums jūsu brāl's!
Jel ejiet. Mana kauja dusēt grib,
Es esmu sacirsts dziļi dvēselē.
Es gribu asaru, ko sievas raud,
Es gribu raudat — jo neviena nav,
Kas izskūpstitu elpu pēdejo
No lūpam šīm. Es gribu nomazgat
Ar sēram asinis no baltās krūts. (Glāsta atkal Egli.)
Dus', mīļo zēn! Nu dienas asaros
Kā rudens laikā birzes miglajā.

(Nolaiž galvu pie viņa krūtīm.)

Žubis (pārlicinoši).

Ak, virsait, Zemgalē kur sāpju nav?
Guļ Egļis, Mādis, Austris — varoņi,
Guļ vīru pulks, kā zaļi ozoli —
Tie viltus bendeti, ne kauti cīņā.
Guļ bērni nevarīgi ceļmalās
Un sievas vaid, kā sila baloži.
Kas nēsa to, te zilā Zemgalē?
Kas nesa to?

Sidrabs.

Kam drosme bij mūs smiet?

Tālvaldis.

Kas lauza līgumu? Vēl Zemgalei
Tāds izsmieklis nav bijis atminams —

Ģerds (pārtrauc draudoši).

Tie — mūki, kuņģiem viltus zīme krusts,
Tie salašņas no sakšu badmiram,
Par Ordeni kas sevi dēvejas. (Viesturim jautājoši.)
Kungs virsait, vaj šis gaišais varonis,
Kas mēms te gul, nav kļiedziens Zemgalei
Glābt brīvību un cieņu zaimoto? (Ar lielu spēku.)
Kas var to nedzirdet? Tas — miris pats.

Viesturs (paceļ galvu).

Ja, Ordens... Mūsu draudzībā jau sen,
Jau gadus divdesmit. Ar viņu mēs
Visapkārt latvju zemes pārstaigājām,
Vaj atminat —? Nu krīt kā akmens tas
Uz mums — lai liektu mūs kā pēdejos.
Ja, Ordens! (Saceļas uzliesmodams dusmās.)
Čusku glumo pereklis,
Salts glēvulis, kas tikai blēdībās
Zog kara slavu, ieguvumus sev.

(Pieceļas kājās, draudošs.)

Ja gan. Tas sauciens, kas te mēms mūs sauc,
Par taurem, ugunsgrēkiem varenaks,
Kas viņu dzirdejis — tam asins kūš'.

(Izvelk zobenu.)

Zemgales vīri, brīvību kas mīl,
Mums asinaiņu cīņu sākums te.
Kas grib tās nest?

Bajari un kareivji (ap viņu pulkā).

Mēs, virsait, mēs!

Viesturs.

Tad labi — lai mēs visi solamies
Te, kur mums priekšā posts un mirušie

(Rāda uz Egli.)

Tāds, zemgalieši, mūsu liktens būs,
Ja nesatricam drīzi Ordeni.
Un ja kam cīņā šaubas, nedrošs prāts,
Gurst spēki, ja kas solījumiem tic,
Tad beigta mūsu cilts, tad kalpi mēs
Un mūsu izsmieklis pār zemem ies.

Sidra b s (iededzies).
Ne mūžam, virsait!

Zubis.
Kamēr atmiņa
Par dienu šo mums dzīvos — dzīvos naidis!

Ģerds.
Mēs neesam cilts, kas kalpot radusi.

Kareivji.
Patiesi! Ja! Mēs kalpot neprotam!

Viesturs.
Tad klausaties: te valda nāves dievs,
Šai bālā sejā skatot solaties
Būt tā kā viņš, vaj zaļā brīvībā. (Uz kareivjiem.)
Kas zvēr? Kas panest var? Šis zvērasts ass,
Ka pati nāve.

Kareivji (apkārt spiezdami, paceltiem ieročiem).
Virsait, mēs! Mēs! Mēs!

Viesturs (savu zobenu pār Egli turedams).
Tev dzirdēt, dievu varā varens tu,
Kas draudzīgs vāciem — nāvei novēlets.

Kareivji un bajari (piekrīzdami).
Ja gan!

Viesturs.
Kas žēlastību jūt pret tiem,
Pats sevi nāvē ved kā atvarā.

Kareivji.
Ja gan!

V i e s t u r s.

Kas saudzēs kādu no šiem klaidoņiem,
Kas pajumti tiem dos, vaj maizi sniegs,
Ta — ciems lai pelnos sadedzinats tiek.
Kas nodevejs — lai iznīkst viņa cilts
Zem mūsu zobena, lai viņa vārds
No zemes dzēsts.

K a r e i v j i. (piekrizdami, skaļi).
Ja gan! No zemes dzēsts!

V i e s t u r s (draudoši, dobjak).
Kas bēg no vāciem, kaujā tiekoties,
Ta patvērums lai mūsu asmenis! (Aizraudamies.)
Un nogurums kad miegā apsedz mūs,
Lai sapņu murgos, dusmās cīnāmies
Ar Ordeni! Lai sievu pilna krūts
Ar naida nāvekli jau bērniem dod
Pret Ordeni visdzīvo riebumu!
Te klausas nāves dievs, šis zvērasts ass!

V i s i.
Ja gan! Vēl asaks zobens mums un naidis!

V i e s t u r s (nolaiž zobenu).
Tad sveicu jūs! Jūs mūžam brīvā cilts!
(Uz bajariem.)
Bet, cēlie bajari, te nodoms mans
Guļ nāvē nests ar mīlo varoni,
Bet, nē! — tam nepalikt tā mirušam!
Man vēstams jums, kas mūsu pienākums!
Lai tauta ziņota tiek sapulcē
Un novadu un cilšu vadoņi,
Mums jāšāk darbs, kam mirdzet nākotnē.
Lai ziņotaji steidz pa Zemgali. —
Es gaidu visus pilī, Mežotnē. (Uz kareivjiem.)
Nu nesiet ugunij šo miesu dot
Ar godu, kāds tam nākas pieminot.

(Kareivji un virsaiši paņem nestuves ar Egļa līķi un dodas prom gar teltīm. Viesturs paliek stāvēt un klusi noskatas tam pakaļ ar dziļi slēptām sāpēm. Kareivji met zaļus zarus un ziedus uz nestuvēm. Aiz Egļa nes viņa vairogu un zobenu. Kad viņi aizgājuši tālak, dzirdama gauda dziedāšana, kuŗa pieaug, kā no liela pulka, arvien stiprak un tad sāk noklust. Divi kareivji stāv netālu no Viestura un gaida, kurp dosies virsaitis.)

Viesturs (klausīdamies dziesmā, domā dziļi, tad it ka atmosfērā, kad neka vairs nava).

Kas paliek vairs? — Tik paša pilnā sirds,
Kā trauks, kas nedzerts sapņu pildīts trūd.
Kas aiztiks to? Ņem plašā Zemgale,
Tev pildīts tas — tev lai ar izliets tiek!

(Ieliek zobenu makstīs un dodas lēni pakaļ sēru gājienam.)

(Priekšskats.)

Trešais cēliens.

Tervetes pili. Grezna un plaša zāle ar kuŗa trofejam un vairogiem. Dibenā sēdekļis-tronis. Pāri tam Viestura vairogs — „saule gredzenā”. Gaiša diena. Klusums, saule spīd caur lielajiem logiem. Vaidelotis Dzīlnis, Dzintra, Tikla.

Dzintra (sēd sēdekļī pa labi. Tai blakus Tikla, abas gurdī klusas. Uz Vaideloti).

Nu, dzied' vēl reiz to mīļo piemiņu.

Dzīlnis (stāv pie loga; blakus tam kokle).

Nē, teicu! Aprakts viss. Viss izplēņej's.

Tie dūmi ir pret sauli kāpuši,

Tie augstumos. Diezgan mums skumju ar'.

Dzintra (sērās).

Kā neskumt, dzīve kad ir zudusi!

Dzīlnis.

Nekas nav zudis. Tikai iegūts vien.

Dzintra.

Kā tā? Vaj Egļa skaistais tēls? — —

D z i l n i s.

Ir guvums tev:

Ja ir tev dzīru trauks no sudraba,
Ja rotu lieta tev, kas mirdz un viz,
Tu viņu lieto, vārti, saskrumbā,
Līdz beidzot apnikušu projam met.
Bet ja tev gadās — krīt ta dziļumā
Un zūd — tu vienmēr viņu piemini.
Ta daiļaka vēl tiek kā bijusi,
Tik daiļa dārga, tā kā sapnis pats.

D z i n t r a (strauji, sāpēs).

Tik sapnis vien? Dod rokās viņu man
Uz brīdi tik — lai dzīve beidzas tad!

D z i l n i s.

Kas dzīve —? Sapnis vien to daiļu dara.
Un ja vēl gribi dziesmu — dziedašu
Par nāves burvību. Ta patīk man.
Bet (lūkodamies pa kreisi, kur ienāk divi kara kalpi)
lūk, tur Viesturs nāk. Un dzīve ar'.

V i e s t u r s (grezni gērbies, ienāk pa labi. Uz kalpu).

Vaj bajari ir visi nākuši?

K a l p s.

Ja gan!

V i e s t u r s (atsēstas krēslā, dibenā).

Es lūdzu visus sapulcē.

(Kalps aiziet. Pa labi drīz uznāk bajari: Ģerds, Sidrabs
Žubis, Tālvaldis, Tautgodis ar saviem pavadoņiem.
Viņi apsveicina Viesturi un nostājas viņam blakus pa labi un
kreisi. Tad ciemu vecākie, kareivji un ziņotāji, pils kalpi,
dažas sievietes.)

V i e s t u r s.

Jūs sveicu, mani dārgie varoņi!
Jūs sveicu te ar dižu uzvaru,
Ko guvām mēs par viltus Ordeni.
Bet vēl nav gals. Vēl viņu pārklis stāv

Un draudē zemem savā rijībā.
Tas mums pat jūras vārtus aizslēdzis,
Kur kuģi šūpojās mums priecīgi
Uz vikingiem un salam bagatām.
Mums tagad padomē ir jaapspriež
Kas steidzams, lai mēs brīvi paliekam.

Ž u b i s.

Mums viņu klaušu zemes jaatņem.

Ģ e r d s (cieti un skaļi).

Nē, satriekt kaujā tos. Tas padoms viens!

(Piekrišana.)

S i d r a b s.

Vaj'g vienoties ar krieviem, laišiem mums,
Tad laupījumu gūsim lielaku.

V i e s t u r s.

Kas iegūst viens, tam vienam laupījums.

Z i ņ o t a j s (ienāk).

Kungs virsait, Olgerts, dižkungs, ieradies,
No leišu karaļa tev atsūtīts.

B a j a r i (priecīgi).

Tas labi: Laikā ieradies! Ved šurp!

V i e s t u r s (drūmi).

Ved šurp. (Ziņotajs aiziet.)

Ž u b i s.

Tam jāpiesola laupījums,
Ja līdz tie nāk uz Rīgu pasīrot.

V i e s t u r s.

To mežonīgie pulki bieži vien
Ir laupījuši mūsu ciematos — — (Tumši.)
Mans dēls ir miris viņu verdzībā!

K ā d s b a j a r s.

Bet leišos nava ļauni pasīrot
Pa reizai. Medus viņiem labs un daudz,
Un sievas tumīgas kā krietnas teles.

Olgerts (ienāk ar pieciem pavadoniem).
Sveiks, Viestur! Karals mans tev laimi vēl
Un taviem bajariem. Ņem šķēpu šo:
Mūs vieno draudzība. (Nodod šķēpu Viesturam.)

Viesturs (pieceļas).
Paldies par to!
Kas vēstams jauns? Vaj karals kūros ies?

Olgerts.
Mans karals grib ar tevi vienoties,
Kā senlaikos, lai kopā ciemotos
Tur Rigas malā, vācu klaušniekos.
Liek karals teikt: Vaj leišus pieņemat
Sev biedros, Ordeni lai tramditu?

Bajari (viens caur otru piekrizdami).
Tas labi! Krietnis nodoms! Pieņemams!

Viesturs (cieti uz Olgertu).
Teic karaļam: ar viņu draudzībā
Būs Zemgale arvien, bet palīgos
Mēs nevēlamies viņa kareivjus.

Bajari (uztraucas).
Kā tā? Ko? Atraidīts tiek palīgs mums?
Ko, virsait, nozīmē šī liegšana?

Viesturs.
Jums, bajari, slēpts netiks nodoms mans.
Un zaudejuma nebūs Zemgalei.

Olgerts (nesaprazdams).
Kā tā? Vaj leišu karals kļuvis vājš,
Vaj mūsu pulki kauties nesajēdz,
Vaj laupīt? Vaj jums daļas devām maz?
Vaj apvainojums nav tas karaļam?

Tālvaldis.
Teic, virsait, ka mēs visi vēlamies.
Tiem ļaužu milzums, vāles varenas
Un zobens dažs kā 'guns. Ko tiepties vēl?

Viesturs.

Es teicu, bajari, man lēmums savs:
Lai paliek Lietava. Mums pašiem darbs.
Vaj vīlis kādreiz jūs? Vaj bijis glēvs?
Lai paliek Lietava. Tas lēmums mans.

(Uz Olģertu.)

Ej, saki karaļam: grib Zemgale
Būt viena kaujā. Tak, kas leišiem liedz,
Kur vēlas iet uz kūriem, Ordeni, —
Tik ne caur Zemgali. Nav lielceļš te.
Ej, draudzīgs sveiciens karaļam. (Uz sargiem.)
Piecdesmit vīri viņu pavadīt lai jā —
Caur Zemgali līdz leišu robežam,
Kā klājas draudzību tam parādiet. (Uz Olģertu.)
Te šķēps! Un miers lai zemes savieno,
Ne karš.

Olģerts.

Man nesaprotams lēmums šis,
Es zinu: saīdzis būs karālis. (Atvadas un aiziet.)

Visi (uztraukti).

Tas nedzirdets! Ko domā virsaits gan!

Viesturs (uz bajariem).

Nav lielceļš te, es teicu! Simtreiz jau
Ir pāri gājuši te kareivji
No leišiem, kūriem un no Ordeņa.
Kas mums no ta? Ir zudis mūsu miers
Un laupitajiem līdzī aizceļo
No mūsu sētam, druvam labakais.
Tie mūsu ceļus, pilis novēro,
Tie visu redz, — mēs esam samīti,
Ja gala nav šai samīšanai reiz.
Kam atraidīju leišu palīgu,
To teikšu, bajari, lai katris zin,
Kāds nodoms mums —

Ziņotājs (ienāk steigšus).

Kungs virsait, ieradies
Kāds bruņnieks no vācu Ordeņa
Un mūks. Tos kara kalpi pavada.
Tiem karogs balts. Tie mierā runat grib.

Bajars (uztraukums un kustība).

Ko? Bruņnieks? No Ordeņa? Kā tā?

Gerds (launi).

Tie grib gan savus draugus apglabat,
Ko vārnas ēd pa mūsu ceļmalam.

Tautgodi (nāk uz priekšu).

Tie runat gribot miera valodu, —
Kam velti asins liet...

Viesturs (aizrautās dusmās).

Ved šurpu tos!

Žubis.

Kas ta par lietu? Kas tiem padomā?

Kāds bajars.

Varbūt uz leišiem varam kopā iet.
Tas būtu labi. Sen nav sirots jau.

Sidrabs.

Tik smalki jaizklauš. Tie piekrāpt spēj,
Tas viņu ieroc's. Skataties — tie nāk!

Bruņnieks (grezni ģērbies ar nolaistu dzelzs masku uz sejas, lepņās bruņās. Aiz cepures gaŗa, balta strausa spalva. Aiz viņa nāk mūks ar lielu krustu, kā spieķi rokā. Daŗi kara kalpi tos pavada. Bruņnieks nāk lepni un stīvi klāt Viestura sēdekļam un pēta brīdi virsaiti.)

Sveiks, Zemgalijas virsait, cienīgais!

Mūks (paceļ krustu).

Ta Kunga miers lai svēta visus jūs!

Bruņnieks (lepni).

No maršala es sūtīts Zemgalei

Nest miera vēsti līdz ar līgumu,
Kas savienos mūs mūžam draudzībā.

(Atvāž savu masku un palokas stīvi Viestura priekšā.)

V i e s t u r s.

Kam masku vajā vāz? Ir veltīgs darbs,
Es tevi pazīstu no stīvās balss:
Vecvecā Rigas lapsa — Meindorps, tu.

V i s i (ziņkārīgi).

Ā! Meindorps!

S i d r a b s (nāk klāt).

Vaj pēc mantu paliekam
Tu nāci šurp? Ē, draugi, skataties,
Tas ciemā nāk pie Māda un pie Austra.

Ģ e r d s.

Uz mielastu viņš nāk. To Eglis sauc.
Šurp, virsaiši! Viņš krietni jamielo.
Varbūt pats Pikols medu priekšā cels!
(Izvelk zobenu un tuvojas Meindorpm.)

M e i n d o r p s (nobāl).

Es nācu šurp ar miera līgumu.

Ž u b i s (velk zobenu).

Kāds izsmieklis! (Uz Viesturu.) Nu, virsait, vaj jau
laiks?

M ū k s (paceļ krustu).

Mēs Kristus kareivji. Pax vobiscum!

V i e s t u r s (valdidamies; virsaišiem).

Lai paliek, bajari. Nav paradums
Mums sūtņus nomaitat vaj gūstā ņemt.
Ta vācu tiesība. Tā mācijis
Tiem viņu dievs. Mums dievi vienkārši
Un vienkāršs padoms: sūtņi, cilvēks brīvs.

(Uz bruņinieku.)

Nu runā, palsā lapsa! Klausamies! (Atlaižas sēdekli.)

M e i n d o r p s.

Pa priekšu aizmirst vajag bijušo,
Tas pārpratums, ka dažī bruņnieki
Un kara pulki nāca Zemgalē
Un dažus jūsu ciemus dedzināja.
Mēs draugi nu jau gadu divdesmit.
Ir divi spēki, ko šī zeme nes:
Viens — Ordens, otrs — Viesturs Zemgalē.

V i e s t u r s (skarbi).

Kas vēstams, teic! Nav laiks mums kaveties!

M e i n d o r p s (mīdas).

Liek Rigas biskaps tevi sveicināt
Un maršals ar'. Un dziļā cienībā
Jums sūta dāvanas, ko pieņemiet.
(Kalpi tuvojas ar dāvanam.)

Te zelta cepure un zobens te
No melna tērauda, ko biskaps pats
Ir atvedis no franču karaļa. (Grib dot.)

V i e s t u r s.

Mums Zemgalē ir saules diezgan daudz,
Kas labi zelto mūsu cepures.
Un zobens —? Drošaki es palieku
Pie sava pats — tam vairak uzticos.
Un zobens ne tik daudz kā roka vērts,
Kas vada to. (Stingri un asi.) Teic, kas vēl ziņojams?

G e r d s.

Pareizi! Skaidri teic! Bez mīklam tik.

M e i n d o r p s.

Dod biskaps mieru visai Zemgalei
Uz mūžiem, ja tik mūku pieņemiet
Un ļaujiet krustu spraut un krustit te.

M ū k s (pazemīgi un lišķīgi).

Tas Kungs jums savu žēlastību dod.
Mēs pazemīgi kalpi visiem jums.
Mums dzīvē prieka nav — viss debesīs...

M e i n d o r p s (sniedz rakstītu pergamentu).

Te mūsu līgums, apstiprini to. (Lepni.)
Un te ir zieģelets, ka Ordenī
Par bruņinieku uzņemts Viesturis,
Ja savā zemē mūkiem dzīvot ļauj.

V i e s t u r s (saceļas; draudoši).

Ko? Ordenī par bruņinieku es?
Kas mani izsmiet drīkst? Vaj biskaps? Tu?

M e i n d o r p s.

Tas nava izsmieklis, tas firsta gods.
Kas tikai retam ticis parādīts.

V i e s t u r s.

Ak, gods? Būt jūsu Ordenī man gods?
Priekš tevis laime, ka tu sūtnis te,
Es citad' tavu godu atpakaļ
Tā mestu, ka tu panest nespētu.
Es uzņemts Ordenī? Gan tadēļ vien,
Lai es kā bruņnieks nāktu iekarot
Pats savas zemes jūsu ordenim?
Lai ugunsgrēkus pats te sakurtu
Un Zemgali kā vergu blūķī jostu
Un kad tas padarīts, tad saņemtu
Pats savu zemi klaušu tiesībā,
Lai Ordenim te vāktu nodevas,
Kā paklausīgam kalpam pienākas?
Ak tāds ir nolīgums? Tāds miers man dots?
Ta jūsu žēlastība Zemgalei?
Lai kalpi tiekam mēs un ubagi,
Mēs, kuŗu spēks par kungiem cēla jūs,
Lai mūkus barojam mēs meligos
Un klausāmieš par dievu mirušo,
Kas nāk ar liesmam un ar viltību!
Oho! Vaj dzirdiet krietnie bajari
Un varoņi, šo lielo žēlastību:
Mums jāpārdod ir zaļā Zemgale

Ar laukiem, mežiem, pilim, ciematiem,
Ar daiļām sievam, bērniem smejošiem,
Par cepuri, ko ordens atsūtījis.

B a j a r i (smejas).

Oho! Kas viņam solams mums ir vēl?

Ž u b i s (tuvojas bruņiniekam).

Vaj labak viņu mēmu nedarīt?

M ū k s (lielās bailēs).

Tas Kungs mums māca mīlestību tik.
Ak brāļi, klausaties, nav jamaksā
Pret ļaunu ļauns. Mēs visi brālībā.

V i e s t u r s (aši).

Klus, viltņiek! Dievi savi katram mums.
Jums viltu viņi ļauj, ka janosarkst
No viltus ta pat katram bezgodim.
Mums dievi gaiši — tā kā mūsu ārs
Un gaiši saku tev: tu netīraks
Par katru kustoni te Zemgalē!
Nu pietiks. (Uz bruņinieku) Vairak nav tev pavēstams?

M e i n d o r p s.

Es lūdzu cienijamo virsaiti
Mūs uzklaust bez ļaužu pulka šī.

V i e s t u r s (cieti).

Ja ir tikvien tev sakams skaidribā,
Nav slepenībā tad ko dzirdet man.
Tad klausies: brīva bija Zemgale
Pie seniem dieviem mums — lai paliek tā
Uz priekšu ar'. Sentēvu sirmāis laiks
Vēl valda te un patīkams tas mums,
Bet jūsu dievs ir asinskārigs dievs.

(Sāpēs un dusmās.)

Jūs ņemāt to, kas bij visdārgākais
Man Zemgalē. Vēl viņa pelni kūp
Un Ordenis, kā suns, kam kauna nav,

Jau lien, lai savus zobus kārigos
Mums slepus iecirstu. (Sviež līgumu Meindorpam seļā.)
Še līgums tavš!
Un tagad ej un saki Ordenim,
Ka no šās dienas katrs kara kalps
Vaj bruņnieks, kas ienāks Zemgalē,
Būs meža zvērs priekš mums, kas maitajams.

(Uz durvim rādidams.)

Ej! Tev un mūkam katrs ceļš ir brīvs
Un laika — viena diena, viena nakts,
Bet ja pēc tam vēl būsiet Zemgalē,
Tad, Pērkonam es zvēru, — katrs dzird —
Tu nebaudisi vairs ne kumosa
Šaī pasaulē, tad tevi baros Jods,
Kas zemi apraipit jūs sūtījis!
Ej! (Uz kareivjiem.) Ceļu rādiet tam vistaisnako!

(Meindorps, bāls no pazeminajuma un bailem, aiziet ar
saviem pavadoņiem un mūku, kas ir ļoti steidzīgs.)

Tālvaldis.

Paldies, tev virsait, tas bij labi teikts!

Tautgodis (aizskārts).

Tak apdomajiet, krietno virsaiti,
Kāds posts var nākt par mūsu zemiti,
Kad apskaitīsies Ordens varenais.

Ģerds (aši).

Kas tas? Tev žēl! Ej līdz, tad dabusi
No viņa pienācīgo žēlastību. (Jautri.)
Varbūt, pat cepuri tu vari gūt.

(Tautgodis novēršas un ļauni smīnē.)

Viesturs.

Ne joks man prātā bij, kad sapulcē
Jūs aicināju, dižie bajari,
Ak, zemgalieši, vaj vēl neredziet:
Nav cita posta mums šaī pasaulē,
Kā Ordens — vācu tumšais mitekļis.

Sidrabs.

Pareizi, virsait!

Bajars.

Bet viņš varens aug.

Viesturs.

Ja, varens. Varenaks, kas to var veikt,
Jūs zināt, bajari, ka latvju cilt's
Ir visas verdzībā pie Ordeņa
Nu mūsu reiza nāk —

Žubis (uztraucas).

Tas nevar būt!

Viesturs.

Kas neredz to — pats sevi pievīlis.
Šķelt ciltis bija nodoms Ordenim.
Un mēs? Kas izlikās mums ienaidnieks?
Kūrs, lībiets, latgalis, — mūs' kaimiņi.
Ar kuņģiem sīkas ķildas piekopām,
Līdz nāca sods pār mūsu novadiem.
Nu redzams kas ir mūsu ienaidnieks.
Vaj tik nu priecaties, kad kaimiņi
Ar vāciem nāk mums visu atmaksāt?
Cik jēgas bij, kad priekā sirojām
Gar latvju, līvu mājām degošām
Un leišu galvas cirtām priecīgi.
Nu uguns josla sažņaudz Zemgali,
Nu mūsu rinda stāties klausībā...

Žubis (drūmi).

Tev tiesa, virsait, ja to apdomā.

Ģerds.

Bet kā šo postu novērst tagad mums,
Kad esam vieni un bez draudzības?

Viesturs.

Mums draugi — latvju ciltis nomāktās.
Mums viena valoda, mēs saprotam

Bez tulka visu, kas ir jaiesāk:
Ar tām mums vienoties un kauju sākt.

Kāds bajars.

Ko! Vienībā ar kūriem, latgaļiem,
Kas ienaidnieki mums vissīvakie!

Viesturs.

Kas mūsu ienaidnieks un nāvetajs,
Vaj saprast to tik tad jūs iespēsiet,
Kad vergu jūgā liekti, priesteriem
Un Ordenim kā vergi klausīsiet?
Kas latgals mums, vaj ne'sam viena cilts?
Kas sēļi, kūri? Vaj mūs nevieno
Šī zeme augligā un dziesmas mums
Vaj nava kopīgas? Vaj neatspīd
Tiem acīs gaišais zilums tā kā mums?
Vaj tikai medus pods, vaj ganams pulks,
Kas vienam laupīts var mūs padarīt
Par naidniekiem? Ak, krietnie bajari,
Mēs viena tauta, viena zeme mums,
Un viena brīvība ir jaiegūst.
Bet mēris viens ēd mūsu dzīvību —
Tas — žņaudzejs Rigas mūros, Ordenis.

Sidrabs.

Ta laba doma, virsait. Kā to dot
It visiem, lai mēs esam raisīti?

Viesturs.

Mums ciltis visas kopā jasasauc
Uz cīņu pēdejo, līdz sagraut to.

Sidrabs.

Bet kas tad valdīs? Un kas paklausīs?

Viesturs.

Viens valdīs! Ne kā kalpu pavēlnieks,
Kā cilšu vadons, kurā visu spēks.
Es tadēļ atraidīju Lietuvu:

Te latvju tautam zeme, brīvība.
Kas negrib sapņot sev visgaišako,
Tas necienīgs ka zobenu vēl nes!

Sidrabs (braši).

Pareizi! Vaj mums spēka trūkums jau?
Vaj Zemgalei nav vīru varenu!
Kas Ordenis, ja visi ceļamies?
To noslaucīsim vienā brāzienā.

Tālvaldis.

Teic, virsait, ko mums sākt? Ko kavēties?

Viesturs.

Mums latvju ciltim vēsts ir jasūta!
Lai aizmirsts vis, ko paši cirtuši
Viens otram aklā veltā ienaidā,
Un aši celties mums kā viesuļam!

(Pieceldamies; priecīgi un gaiši uz Tālvaldi.)

Tu ej uz latgaļiem! Ņem vīrus līdz,
Kas cienīti un gaišu valodu
Un mūsu domu viņu zemē nes.

(Uz Ģerdu.)

Tu sēļus apstaigā; nav sen, ka tie
Nes vācu jūgu, tomēr rūgts jau tas.
Tos aicini uz kauju kopīgu!

(Uz Žubi.)

Un tev, mans labais, kūru novadus
Un ciemus, pilis vajag apciemot,
Lai gaišo nodomu tiem vēstītu.

(Visiem.)

Tiem sakat: nāve visiem nolemta, —
Par izsmieklu uz gadu simteņiem
Mēs vāciem būsim savās robežās
Un vergu ciltis — visas ciltis te,
Ja nenoslaukam traipu netīro,
Ja žņaudzejs netiek aši aizraidīts
No mūsu jūras vārtiem plašajiem.

Kā uguns jūsu vārds lai dedzina,
Kad silā sakarsušā iemetas;
Lai sacelšanās aug pa pamalēm!
Tas aši jadara un liesmu viln's,
Lai paceldamies apkampj Ordeni,
Viens savienojums būs, viens atspīdums,
Viens latvju spēka aizdedzinats sārts!

B a j a r i (brīnidamies).

Kas ta par domu? Kas par lēmumu!

V i e s t u r s (aizrautībā).

It visur vēsts lai iet, kur latvju cilts.
Kas svešnieki, lai paši saprotas.
Un lūdziet piedošanu visiem tiem,
Ko mēs ar vāciem postā likuši.
Es ceru, bajari, mums dievi dos
Tad uzvaru un laimi pelnīto.
Un tad mēs krāšņā zemē valdisim.
Tad spraudisim mēs tautai robežas
Uz austrumiem, kur tālā Polocka,
Līdz krievu kņazu pilij Pleskavai,
Kur mīkstā latgaliešu mēle skan
Un ziemeļos, kur tāļie ezeri,
Kur dažreiz tikamies ar igauņiem.
Un rietumos, kur jūras jomas guļ,
Līdz grīvai svēto biržu Nemanā,
Aiz Sidrabenes mežiem Lietuvā, —
Ir katram tiesība tur valdit, spriest,
Kur viņu mitekļis no sendienam.
Mums viena Latvija, ne daļas vairs,
Kas sīkā naidā viena otru ēd.
Gar jūras plašumiem mums laiki smies
Tik gaiši, tā kā mūsu novadi,
Kā debess mūsu upju dzelmēs zils
Un šūposies virs jūras kuģu pulks
Uz tālumiem ar mūsu karogu! (Ar žestu.)
Nu ejiet! Pasteidzaties, atminiet,

Ka ciltis kopā — viena tauta mums!
Lai viņa dreb, kā katra šķiedra dreb
Mums miesā, kad ir javeic meža zvērs!
Viss viena griba, spēka muskulis,
Viss viena liksts, kas grodi sastiepta
Dreb nāves bultu mērķī šaudama!

V i s i (jautājoši, pārsteigti, skatas viens otrā).
Ko grib viņš? Kas par domu!

V i e s t u r s.
Steidzaties!
Es celšu kājās plašo Zemgali,
Jo Ordens negulēs — to ziniet ar'.

Ģ e r d s (kā atmozdamiēs).
Sveiks, virsait! Atminets ir noslēptais,
Ko sen es nevarēju izrunat!

B a j a r i u n k a r e i v j i (paceļ zobenus).
Sveiks, virsait! Sveiks! Lai dzīvo Latvija!
Ved, virsait! Beigas Ordenim! Ved mūs!

(Viesturs, bajari, kareivji, laudis dodas prom. Gaviņu saucieni,
tauru skaņas. Prieks un kustība.)

(Priekškars).

Ceturtais cēliens.

Bajara Tautgoda pils. Bagatīga istaba. Vienā stūrī krusts un
svētbilde. Ieeja pa labi un kreisi. Pievakare.

Ienāk viens aiz otra Tautgodis, bruņinieks Meindorps
un m ū k s.

T a u t g o d i s (aicinādams). Šurp, bruņiniek, te mēs
esam manas pils drošībā. Nākat, nākat. Neviens
te mūs neredz.

Bruņinieks Meindorps. Phu! (Nosviež bruņu ce-
puri un zobenu pie malas.) Ta bija traka steiga! Es
pirmo reiz tā steidzos no Zemgales.

Mūks (bailīgi). Ja nu zemgalieši mūs atrod? Man likās, tie spiego pakal. Mēs vēl esam Zemgales robežās... (Pēta istabu.)

Tautgodis. Esiet droši, cienijamais tēvs. Es esmu par to gādājis, lai jūs būtu bez rūpēm.

Meindorps. Kas Viesturim noticis? Tāda nīkuma es negaidīju: Phu! Sakiet, kas tas ir!

Tautgodis. Ta ir sacelšanās. Visas ciltis Viesturs grib sacelt pret Ordeni. Viņa griba ir uzbrukt no visām pusēm.

Meindorps (nemiera pilns). Tas nedrīkst notikt! Klausies, ko es teikšu! Zemgalei ir jakrit mūsu rokā, tad tikai būs miers svētās Māras un bruņinieku valstij... Un tai jakrit drīz; ja viņas spēks aug — mēs esam beigti. (Uz Tautgodi.) — Saki, vaj tu esi Ists Ordeņa draugs?

Tautgodis. Es tāds esmu, jo esmu krustīts.

Meindorps. Tad pierādi to. Mums jasašķel Viesturs. Tu esi mūsu labā roka te.

Mūks. Ta Kunga un Dievmātes vārdā es tev pavēlu. Tu tiksī pacelts varā un godā no paša svētā tēva Romā.

Tautgodis. Es klausos. Ko es varu darīt?

Meindorps. Tu teici, ka Viesturs cel visās ciltis pret Ordeni?

Tautgodis. Ja. Un arī igauņus. Un arī krievi nāks tad. Sūtņi rīt dosies ceļā.

Meindorps. Tu, virsait, gribeji savas senās zemes uz klaušiem saņemt no Ordeņa. Ordens tev dod visu, ko vēlies. No jūras līdz Dobei un Daugavai. Bet — izbeidz Viestura nodomu.

Tautgodis (brīdi domā). Tas ir daudz prasīts. Un tas ir grūts uzdevums.

Meindorps. Ja tas būtu viegli, es darītu to pats. Cel ķildas, neej līdzī karos. Ej sirot uz latviešiem. Slēdz draudzību ar leišiem, kas tev ko liedz.

Mūks. Izlieto viltību, jo tie ir pagani un pret

tiem viltus ir atļauts. Izlieto ieročus, ģiftis, melus! Es tev pasludinu mūžīgu piedošanu, jo to dari Dievmātes valsts labā.

Tautgodis (smīn sevī). O, kādi darbi vajadzīgi svētās valsts labā! (Uz Meindorpu.) Un kas man tiek?

Meindorps. Es tevi iecelšu par Ordeņa bruņinieku un uzņemšu mūsu kārtā. Kāds ir tavš vārds krustīts.

Tautgodis. Teodors. Un bajars Tautgodis.

Mūks. Dieva mums dotais.

Meindorps. Patiesi, Dievs mums tevi sūta pats. Vaj tu redzeji, ko es gribēju Viesturim dot? Cepure un zobens ir tev, ja tu izdari, kas darams. Bet dari tūliņ.

Tautgodis (lēni ar apdomu). Tikai par bruņinieku? Bet es gribu arī uz mūžīgiem laikiem brīvību sev un manam novadam.

Meindorps. Ordenī katrs bruņinieks ir kungs par savām zemem un brīvs. Nekavejies. Vaj tu vari?

Tautgodis. Es to varu. Bet kam paliks Zemgale? Man vajaga Zemgali nomā no Ordeņa uz visiem laikiem. Es esmu vecākais ciltī pēc Viestura.

Meindorps (apdomādams). Lai notiek. Mans bruņinieka vārds to apliecina.

Mūks (svīnīgi paceļ krustu). In aeternum aeternitatis...

Tautgodis (cieti bruņiniekam). Zvēri man pie Dievmātes un mūžīgām mokām.

Meindorps (apvainots). Vaj es kāds klaidonis, vaj zaglis? Mans bruņinieka vārds ir vairak kā zvērasts.

Mūks. Nekārdini svēto Jaunavu, Teodor.

Tautgodis (cieti, noteicoši). Zvēri, ja cieni krustu un Dievmāti!

Meindorps (sevī, aizgriezdamies). Nolādets! Kalps tu esi un paliksi Ordenim!

M ū k s (iečukst viņam). Zvēri, Kuno! Nekaunies. Viņš ir mežonis.

M e i n d o r p s (svinīgi paceļ roku pret svētbildi). Es zvēru pie Dievmātes un mūžīgām mokām!

M ū k s (svinīgi). Gloria in excelsis! Amen!

(Ārā dzirdama troņa sarga taure.)

M e i n d o r p s (satrūcies). Kas par vēstim! Viņi nāk!

M ū k s (viegli skriedams pie loga, no bailem). Tie mūsu pēdas saoduši! O, Sancta Maria!

T a u t g o d i s (mierīgi). Es ticu zvērastam. — Ja, tie ir zemgalieši. Bet mierā, bruņinieki. Ja tu krīti, tad krītu es arī. Zemgalieši nodevejus dzīvus neatstāj. Bet ejiet. Pa mazajiem vārtiem gravā ir teka, ta aiziet mežā, kas beidzas pie Rīgas klajumiem. Mans pavadons to jums parādīs.

M ū k s (noslauka sviedrus). Bet drīz... drīz...

T a u t g o d i s (bruņiniekam). Es darišu savu darbu. Bet vienu ievēro. Ordenis lai nekavejas ar visiem spēkiem nākt, bet drīz. Es gaidīšu un ceļu sagatavošu. Zemgalieši ilgi vienam kungam neklausa... Nu, cienijamie draugi, šurp!

(Iziet visi pa kreisi viens aiz otra.)

(Pēc neliela klusuma brīža T a u t g o d i s nāk atpakaļ. Nostāj istabas vidū un kā sapaodams čukst dažus vārdus lielā noslēpumā. Tad uzmanīgi klausas. Pa labi iesteidzas bajari T ā l v a l d i s un S i d r a b s ar dažiem kareivjiem, kā spiegodami un visos kaktos raudzīdamies. Izvilkti zobeni viņiem rokās.)

S i d r a b s (pētidams istabu). Sveiks, bajar! Šurp ir jājuši vācu bruņinieki ar mūku un pavadoniem. Viņu laiks sen ir garam un mums tie jāsaķer. Vaj tu viņus redzeji?

T a u t g o d i s (vēsi). Es esmu zemgaliets, ne vāciets.

T ā l v a l d i s. Zemgalieši tagad nesēd savās pilīs. Zemgalieši trin ieročus. (Aši.) Vaj neredzeji Meindorpu un mūku?

T a u t g o d i s. Bajar, viņu manā pilī nava. Bet

uz medibam man arī nava prieks iet. Un kas ko saka, tam ir jaatbild par saviem vārdiem.

(Liek roku pie zobena.)

Sidrabs (droši). Oho! Tu kristīts un ar vāciem draudzībā. Es atbildu par manu teicienu. Bet (Uz Tālvaldi.) ko te kaveties. Steigsimies. Es zinu te mežā kādu teku — tas ir vienīgais ceļš viņiem uz Rīgu. (Grib iet.)

Tautgodis (glūnoši noraudzīdamies). Steidzaties vien. Savu brīvību jūs vairs nenotversiet.

Sidrabs (pārsteigts). Ko runā?!

Tautgodis. Zemgaliešu brīvībai ir izlikta cilpas un jūs esiet kā radīti, lai pirmie tur iebāstu savus kaklus.

Sidrabs (draudoši). Ja tu šo miklu tūlit pats neuzmīnīsi — apsolu pie paša Pērkona — es tev prasišu skaidraku valodu ar zobenu vaj vāli.

Tālvaldis. Kas tas ir?

Tautgodis. Varbūt vienu un otru jūs variet citur lietot. Tad saņematies: (Pieiedams klāt, noslēpumaini.) Jūs esiet beigti! Rīt jūs vairs nebūsiet brīvi bajari, bet klaušu kalpi Viesturam.

Sidrabs. Vēl trakak! Mēs Viestura kalpi?

Tautgodis. Savu brīvību jūs esiet atdevuši Viesturam, es teicu. Un nu gribiet to noņemt mežā, kopā ar vāciešiem. (Launī un nicīnoši smīledamies.) Ho, ho, ho! — Labu laimi!

Tālvaldis. Runā skaidri!

Tautgodis. Paliekat mierā. Es runāju jums un sevis labā. Vaj Zemgalē mums trūka vaļas? Vaj nebija medību un sirošanas tiesības? Vaj bija kāds kungs par Zemgales bajariem? Un nu jūs gribiet sev kakla kungu radīt. Apdomājiet pie laika, lai nava žēlošanās? Vaj jūs ziniet, ka Viesturs grib visas latvju ciltis apvienot vienā tautā? Un vaj jūs ziniet, kas valdīs? Vaj ziniet, kas tas ir?

Sidrabs. Kas?

Tautgodis. Viesturs. Mēs visi būsīm viņa kalpi. Viesturs grib būt par karali ciltim. Beigta mūsu brīvība, bajari! Ordenis ir ļauns, bet Ordenis atstāj mums pilis un ļaudis. Viesturs mūs noliks par kalpiem pie savām durvim un mūsu pilis valdīs viņa miluži! Un nu jūs skriesiet uz kūriem un latgaļiem un sauksiet tos kaujā, lai Viesturim dotu pātagu rokā priekš mums. Bajari! Glābjaties, kamēr laiks. Vergu kungu mēs audzinām Zemgalei — to es jums saku.

Tālvaldis un Sidrabs (saskatās). Vaj tas varetu būt?

Tautgodis (pārliecinoši). Vaj tas varetu būt? Ak, bajari! Vaj tad jūs aku redzesiet tikai tad, kad grimsiet viņā? Es pats dzirdeju, ka Viesturs mācija savu mantinieku Egli, ka vienām dzirnavām esot tikai jama!... Bajari! Viena roka mūs grābj kā graudus un laiž dzirnavās! Mostaties, kamēr vēl nav par vēlu!

Sidrabs. Ja tu runā pareizi, tad šī lieta ir ja-apdomā.

Tautgodis. Apdomajaties, ja jums vēl ir laika apdomāt. Vaj tas ir dzirdets, ka visas ciltis vienā tautā varetu savienot? Muļķis ir, kas to tic. Bajari! Kas grib baudīt savu mežu un piļu daļā vaļu un brīvs būt, — neejat Viestura gaitās! Kas mums kai-teja? Ordenis ar mums mūžīgu mieru slēdza, leišu karals draudzību un palīgu deva. Un ko deva Viesturs? Ejiet, esiet viņa vergi, es nē!

Tālvaldis. Tas ir ļauni, ko tu runā. Bet saki, ko darīt?

Sidrabs. Ja, ko darīt? Mēs ticejām Viesturam...

Tautgodis. Palieciet mājās, nedariet neka. Lai Viesturs iet pats palīgus sev meklet. Ejiet savās pilis un dzīvojiet kā bajariem nākas. Bet turiet kalpus gatavus pret Viesturi.

Sidrabs (apdomadams). Nē. Mums ir jazin skaidri,

ko viņš nodomājis. Mums jārunā ar Viesturi sapulcē.

Tautgodis. Vēl labāk. Iesim uz Mežotni, pirms nav par vēlu. Prasisim viņam atbildi.

Tālvaldis. Prasisim viņam, kas valdīs pār ciltim? Prasisim, vaj latvju ciltim var būt viens valdinieks?

Tautgodis. Prasiet, kas tas ir viens spēks, viena griba, viena doma par visiem. Prasiet, lai atmin viņš pats to mīklu. Prasiet, kas tas ir vienas dzirnavas Zemgalē. Pasteidzaties. Vaj ziņotāji nava ceļā jau uz kūriem un augšgaliešiem un latviešiem?

Tālvaldis. Rītā mēs dosimies prom.

Tautgodis. Atsauciet ziņnešus, pirms nava par vēlu. Iesim uz Mežotni. Prasiet, ko Viesturs grib. Bajari, esiet modri!

Sidrabs (domā). Atsaukt ziņnešus? Vaj tas būtu labi? Bet tas, ko tu saki, ir briesmīgi. Ko mums darīt?

Tautgodis. Sargajiet savu brīvību. Viņas cilpa ir tepat Zemgalē. Jūs šaubaties? (Aizgriežas.) Nu, tad ejiet. Kas man daļas. Ejiet un grieziet tās Viestura dzirnavas, lai viņas jūs samaļ.

Tālvaldis. Nē, nē! Mums vajaga skaidribas. (Uz Sidrabu.) Iesim uz Mežotni. Visiem mums ir jāprasa skaidriba. Es negribu ne vienam klausnieks būt. Mani sentēvi ir brīvie bajari bijuši Zemgalē, arī es tāds gribu būt.

Sidrabs. Tad ejam! (Uz Tautgodi.) Bet tu nāc līdzī. Runā tu sapulcē, kā runāji uz mums. Uz Mežotni!

Tautgodis. Uz Mežotni, brīvie bajari! Pasteidzaties! Un sauciet visus, kam brīvība mīļa. Es būšu laikā klāt. Ejiet, draugi, ejiet. Bet nerunājiet par mani pirms nava laiks, jo Viesturs mani neieredz.

Tālvaldis. Ko vēl tad kaveties. Ejam!

Sidrabs (cieti). Ejam. Bet man ir sirds pilna moku. Un es saku, ja es zinātu, kur meli un nelaime mums — ar šo zobenu es sasistu drumslās to ne-seju — vienalga, kas tas ir, Viesturs vaj — (Uz Tautgodi.) tu. Ejam! (Iziet abi ar Tālvaldi un kareivjiem, kuŗi pie durvīm bijuši; Tautgodis tos pavada, bet tūlīt atgriežas atpakaļ un paliek klausīdamies istabas vidū. Dziļš klusums. Saules rieta — sarkanie stari nāk pa lūku istabā un krīt uz sienas. Tautgodis, apspīdēts kā asinīs, stāv klausīdamies.)

Tautgodis (aizturetā ļaunā priekā).

Ir sēkla kritusi! Kas nomāks vairs
Tos posta dīglus? Ziedi, asins lauks!

(Viņš aizgriežas, tā ka seja paliek ēnā, tad, savāda tumša prieka un šausmīga ļaunuma pilns, domā kā iziedams no sevis.)

Nāc, tumšais spēks, kā tevi arī sauc —
Vaj Jods vaj Lucifers, kā saka mūks —
Nāc, postitajs — tev kalpos roka šī! (Lēni ar baudu.)
Kāds saldums postišanā! Saule dziest
Par lieliem nodomiem, kam ziedēt bija...
Nāc, tumšais spēks, kā tevi nesauktu, —
Tu brālis mans! Man tīkas nakts un vilt's.
Dzer, sirds, no ļaunā miesta, piedzeries
No atriebšanas salda biķera...
Guļ pilis, ciltis, tautas, novadi
Vistumšā vērdzībā uz gadu simtiem, —
Irst, Viestur, tava doma mirdzošā,
Kā putu burbuls plūdos projam rauts! (Kā ekstazā.)
Nāc, tumšais gars! Man postišanas slāpst!
Es tautas dvēš'les tumšā posta vara...

(Atliec galvu baudā.)

Nāc, tumšais gars! Es stipra miesa tev!

(Klusums.)

Jauns karevis (gaišā uzvalkā ienāk pa labi). Viņi ir prom.

Tautgodis (satrūkstas). Kas?

Kareivis. Viņi ir prom. Mūks un bruņinieks.
Drošā vietā.

Tautgodis (cieti). Labi! Ej! Bet tava mute
būs mēma, ja tu vēl gribi ēst un dzert... Ej!

(Kareivis iziet.)

(Tautgodis paliek viens kā kaut ko pārdomadams. Tad viņš
spēji saceljas un ātri dodas prom pa labi.)

(Priekšskars.)

Piektais cēliens.

Tervetes pilī. Lielā pils zāle. Sēdeklis un greznojumi
kā trešā cēlienā. Gaiša diena.

(Viesturs, Alga, Dzintra sēd sarunadamies. Sievietem
vajeji mati un baltas villaines — sēru zīmes. Vaidelais Dzil-
nis ar kokli pie loga pa labi. Gobs un Zemlejs ienāk
vēlāk. Pie durvim pa labi kareivis stāv.)

Viesturs (uz kareivi).

Sauc ziņotāju šurp un kareivjus! (Uz sievietem.)

Laiks steidz! Mums arī jasteidz visu gūt,

Ko saule vēlē, kamēr acs to redz.

Vaidelots.

Virsait, man dievu griba jaužama.

Man šķiet, mums viņi sūta ciešanas,

Kas pilnas drausmas.

Viesturs (mierīgi).

Dievu griba ta.

Kas zinams tev?

Vaidelots.

Šai naktī rādijās

Man savads vēstījums. Es sapņoju,

Es stāvu pils tornī, kā nedzīvs koks,

Bet bailes sajutu kā dzīva sirds.

Bij nakts, bet viena zvaigzne mirdzeja

Un drosme bij kā zvaigžņu naktī ir...

Tad viņa krita mūsu pils sētā
Un izdzisa un — tumsa sabrieda
Tik bieza, ka es elpot nespēju.
Es skatījos, bij debess melni baigs
Kā nāves acs. Es rīta gaidīju,
Bet nebij ta un zeme nespēja
Vairs elpot — —

A l g a.

Zvaigzni nokrītot ja redz,
Redz nāvi kādam. Bet par daudz jau ta
Ir bijusi pie mums. Ko vēl tai ņemt?

V ē s t n i e k s (un kareivji ienāk).

Kungs virsait, esmu gatavs.

V i e s t u r s.

Pasteidzies.

Tervetes ozolos lai tauta nāk,
Pie dievu birzes lielā sapulcē —
Mums liktens jānolem ir Zemgalei.
Lai visi nāk. Un dedziet ugunis
Pa nakti, vēstot tautas sapulci! (Viesturs aiziet.)

Z e m l e j s.

Lai dievi sargā mūs, man baiga sirds:
Pār pili šorīt krauklis lidoja
Un ilgi sēdeja virs torņgala
Un aizlaidās uz vakariem.

G o b s.

Šorīt
Man teica mednieki, ka asinis
Nav tecejušas zvēriem nokautiem.

V i e s t u r s.

Diezgan! Kas daļas mums gar likteni,
Tas garam iet, kad viņa laiks nav klāt.
Nu ejiet. Drīz mums ceļā jadodas.
Nāk dienas, kurās aizmirsts paliks viss,

Lai dzimtenei tik spožo slavu gūtu. (Uz sievietem.)
Ko skumstiet — diena, skat', cik varena!
Kam jūsu skatam nemirdzet tapat.

Alga.

Reiz vaidelots mūs dziesmā mācija:
Skats tiekot daiļš no dzidrām asaram.

Dzintra.

Ak, Alga, kam to min', kam piemin' to...
(Aizgriežas un klusi raud.)

Viesturs (saudzoši).

Ak, mīļās sirdis! Ak, cik liktens mums
Ir rētas cirtis jau šai dzīvībā.
Tu, māsa, — aizsaulē tavs auklejums
Un manu sapņu pulks tam līdzās guļ.

Alga.

Vēl tālu veļu laiks, bet Eglis mans,
Mans mīļais dēls, iknakts nāk ciemoties.
Līdz rītam sēd pie mana pagalvja
Un elpo liels un gaišs kā pavasars.

Dzintra.

Es viņu redzeju — viņš atgriezās
Un steigšus pili nāca jautadams,
Kur, virsait, tu? Es pateikt nespēju,
Jo baismā lūpas man vaj sastinga.

Alga.

Mums nākotne — kā trauks, kas iztukšots,
Bez salda miesta tukšs un izkaltis.

Vaidelots.

Trauks vienmēr pilns, tik baudīt vajaga.
Kam prieka nav, tam skumju pielietas tas.
Un skumjas saldas ar'; tik baudiet tās —
Kā svētku malku baudīt pienākas.

V i e s t u r s (uz sievietem).

Jums skumt un ceret laiks. Tak dzīvot ar'
Ir jāprot, kamēr saule acim mirdz —
Kas dzīvi nicina — nav viņas vērts. (Uz kalpu.)
Liec miestu atnest mums vislabako. (Kalps iet.)
Šai gaišai dienai laime piederas. (Uz vaideloti.)
Ņem kokli, vaidelot, un sveicini
It visu dziesmā, ko mums dzīve dod.
Vēl šodien to — rīt zobens dziesmu teiks.
Kas mūsu dzīve? Lapa, vējš ko rauj
No zara projam trūdu neziņā.
Gars — zvaigzne, kuŗa bezgalīgi viz
Pār tumšām lejam dievu skaidribā.
Viss savīst — slava mūžam nesavīst.
Šo dienu, mieru sēru pildīto,
Ir nomest laiks, lai cīņās šūpotos,
Kā kuģis buram asinssarkanām,
Pār ikdienu, pār dzīvi, nāvi ar',
Caur gadu simtiem slavas vieglumā.

(Kalpi ienāk un nes sudraba kausus ar dzērienu un pasniedz tos visiem. Viesturs dzer un atlaižas sēdekļi.)

Dzied', vaidelot, par zobenasmeni!

A l g a.

Dzied', vaidelot, par sēram šodien mums.

D z i n t r a.

Par sapni dzied'. Par to kas neatnāk.

V a i d e l o t s.

Priekš dziesmas katra jūta teicama!

(Viņš skaņo kokli, tad spēlē un dzied. Visi klausas viņā lūkodamies.)

V a i d e l o t s (spēlē un dzied).

Sēj Patrimps gaišu sēklu
Un pļavās puķes zied;
Ik katrai elpai Dēkla
Kā vakars pāri iet,
Kā vakars pāri iet.

Un katram saules rietam.
Ir mākons purpurots, —
Ko līgsmā mūžā cietam,
Kā atmiņa mums dots,
Kā atmiņa mums dots.

Bet zvaigžņu ezers dzīlēs
No zemes sirdis sauc;
Kas dienu karstak mīlejs
Tiek ātrak projam rauts,
Tiek ātrak projam rauts.

Ta maza dievu spēle:
Aust mīla, mirdz un riet.
Ta maza dievu spēle,
Kad mūžs mums veļos iet,
Kad mūžs mums veļos iet.

(Pie pēdejā panta jau ir ienācis vēstnieks un paliek pie durvim stāvēt līdz dziesma galā.)

V ē s t n i e k s (nāk uz priekšu).
Kungs virsait, bajari un vadoņi
Pie tevis nāk!

V i e s t u r s (aši paceļas).
Kā tā? Vaj projam nav
Tie vēstīt ciltim mūsu nodomu?
(Kustība un uztraukums visur.)
Ved šurp! Ko nozīmē šī iedoma?..

D z i n t r a (bailēs).
Vaj atkal Tautgodis nav atnācis?
Viņš mūžam postu tikai nesis mums.
Man tirpst no bailem viss, kad lūkojos
Ta acīs, kas kā ledus āliņģi. (Piespiežas pie Algas).

(Ienāk bajari: Gerds, Tālvaldis, Sidrabs, Žubis un daži citi; daži kareivji paliek pie durvim. Bajari salti palokas Viesturim un paliek kā neziņā.)

V i e s t u r s (strauji).
Jūs te? Kas noticis ir, bajari?

Kāds posts? Vaj uzbrukums? Vaj Ordenis?
Kam ceļā neesiet? Jel runajiet!

(Ienāk Tautgodis, lepni gērbies, nostājas bajariem aiz muguras un čukst kaut ko vienam otram.)

Sidrabs.

Mēs gribam zināt, virsait, kas būs kungs
Pār ciltim un pār zemem Latvijā?

Viesturs.

Tik vien? Nē, krietnie bajari, man šķiet,
Kas cits jūs ceļā apturejis būs.

Tālvaldis.

Ja gan. Es pateikt, virsait, gribeju,
Ka mana brīvība vēl mīļa man.

Žubis.

Ja, ja! No sendienam mēs katrs brīvs!
Un kalpot negribam kā klaušnieki.

Viesturs.

Kas ņem jums brīvību? Kas kalpina?
(Bajari klusi un stomās.)

Vaj visi nenesam mēs brīvību
Ar cietu roku — asā zobēnā?
Vaj tas mums trūcis kādreiz Zemgalē?
Kas kalpina jūs, cēlie bajari?

Tautgodis (nāk priekšā).

Tas — tu! Tu gribi zemes iekarot
Un visas ciltis savā jūgā likt,
Lai brīvie virsaiši un novadi
Kā vergi kalpo tev bez ierunas!

Tālvaldis.

Ja, ja! Ko nozīmē gan apvienot
Daudz ciltis vienā rokā?

Sidrabs.

Pietiks mums.
Mēs ejam mājā. Kas mums vaļu liedz?

Viesturs.

Ak, virsaiši! Tad velciet zobenus
Un cērtiet manu miesu gabalos —
Ne vārdiem, kas ka čūsku dzēliens sāp.
Es vergu kungs? Es kalpinatajs? Kas
Man var to pārnest? Mūsu nodomi
Vaj nebij gaiši kopā radīti?

Tālvaldis.

Bet valdnieks viens tu gribi zemē būt,
Šai zemē, kur ikkatrs sev valdnieks?

Tautgodis (bajariem).

Ja, skataties, — grib viens te valdnieks būt.
(Viesturim.)

Jel runā, virsait! Kas tev nodomats?
Es zinu: zemes gribi iekarot
Un savā varā siet mūs verdzībā. (Asi, pārmetoši.)
Tu — žņaudzejs! Nolūks tavš ir vergu valsts,
Kur kalpi mēs — kam nepieder nekas!

Bajars.

Pareizi! Diezgan! Mājās dosimies!

Viesturs (Tautgodim lepnībā un dusmās.)

Es žņaudzejs! Vergu kungs! To izrunat
Kas drīkst, priekš ta tik viena atbilde —
No rokas, ne no mutes pienākas!
(Velk zobenu, dodas Tautgodim virsū.)

Cel zobenu, tu kristīti bezgodi!
Lai Zemgalei ir nodzēsts reiz tavš traips!

(Uztraukums, bajari un kareivji pašķiras. Sievītes
noiet pie malas.)

Viesturs (pēkšņi nolaiž zobenu un apstājas).

Bet ko te zobens līdz! Ak, bajari,
Nu redzu — svešs es jums un nodoms mans.
Nu redzu, jagrimst visai Zemgalei. (Skumji.)
Nāk nakts, nāk važas, mūžu verdzība.

(Nolaiž zobenu.)

Dzintra (bajariem, aši).

Kauns, bajari! Vaj tiešam neredzat,
Ka meli jūsu prātus mulsina?

Viesturs.

Lai paliek! Salausts koks vairs neceļas.
Tak ziniēt, bajari, jums sagaidams
Patiesi vergu kungs, ko baidaties.
Bet es tas negribu ne sapņos būt,
Ne dzīvē. Tadēļ pasteidzaties jel
Un dzēsiet mani nost no Zemgales.
Te esmu. Te mans sejs, kas vērojis
Vistālās baismas. Te ir krūts, te sirds,
Kas nemitīgi dedza ienaidā
Pret to, kas gribeja mums važas nest.
Te roka, kuņā zobens šūpojies
Ir vedot jūs uz kaujam kūpošām, —
Es negribu vairs ilgak pie jums būt,
Ko gaidiet? Cērtiet! Saldi mirstu es,
Lai dzīvo Zemgale un brivība!

(Tuvojas bajariem. Bajari saskatās un klusē.)

Vaj pelnij's neesmu es nāvi pat
No jūsu rokas, krietnie bajari,
Kad neuzticību man veltijāt?
Nu, Ģerd, tu vecaks. Mūžs mans zinams tev.
Cērt droši. Tad es tiešam ticešu,
Ka ne'smu cienigs staigat laukos vairs
Kur mūsu ciemi. Cērt, ko kavejies?

(Ģerds atraujas bailēs.)

Tad, varbūt, Sidrabs? Viņš bij liecinieks,
Kad vāci Egli nāvē sacirta,
Kam neredzet, kā mirstu arī es?

(Sidrabs aizgriežas.)

Tad, varbūt Žubis, Tālvalds? Vaj neviens
No kakla kunga pestit Zemgali
Nav cienigs?

Sidrahs.

Virsait, es to nesaku.

Mums Tautgods teica to. Jel prasi tam.

Viesturs (lielās sāpēs cīnidamies).

Ak, bajari, kas esmu vairs es te, —

Es mirtu simtreiz, laimes pārpildīts,

Lai tikai brīvi elpo tautas mums. (Saceļas strauji.)

Es kalpinatajs! Vergu kungs! Ja gan —

Nav zobena nevienam asaka

No jums par vārdiem šiem. (Sevī.) Ak, cīņa nebeigtā!

Nu liktens cērt man rētu smagako,

Nāk nakts, pirms saule rietejusi vēl,

Nāk nakts — es redzu — ar' pār Latviju...

Kas paveiks to?

(Pret bajariem un ļaudim kliedzams.)

Vaj nav, kas saprot to!

Ak, cīņa, cīņa! Un tik vientuls es!

(Paceļ atkal zobenu ar lielu straujumu.)

Kas mani dzird? Šurp, ciltis! Visi viens!

Šurp, tauta, brīvā! Tev mans sapņojums!

(Aplaiž skatu pār ļaudim.)

Neviena nav? Kas manu domu ņems! (Kā tālumā.)

Sauc, Zemgale! Sauc!..

(Pēkšņi gurst, streipuļo ar stingri paceltu zobenu rokā, atkrīt sēdeklī un mirst.)

(Alga un Dzintra piesteidzas pie virsaiša un uztver viņu uz rokam sēdeklī. Bajaros un ļaudīs liels uztraukums. Tautgods lēni aizlien pie malas.)

Žubis (piesteigdamies).

Virsait!

Ģerds (piesteigdamies).

Nāve te!

(Zālē dzirdamas sieviešu raudas, liels apjukums un spiešanās. Pa labi steigšus ienāk jauns kareivis gaišā uzvalkā no Tautgoda pils un piesteidzas pie Ģerda, saka tam kaut ko klusi un steidzīgi.)

Ģerds (aši saceļas un skatas uz Tautgodi).

Te nodevība valda, bajari!

(Velk zobenu un aši dodas Tautgodim virsū. Tautgodis izsteidzas ātri ārā. Ģerds tam pakaļ.)

Ž u b i s (zobenu vilkdams).

Kas? Nodevība? Ko tas nozīmē?

K a r e i v i s.

Tautgodis bruņiniekus apslēpa

Pie sevis pilī! (Uztraukums starp ļaudim.)

Ģ e r d s (ienāk steigšus atpakaļ).

Viņa mērs ir pilns!

Mans zobens viņa soļus aptureja.

Dzer melnā zeme melnās asinis.

Beigts nodevejs! (Sāpēs.) Tak — nāvē virsaits ar'.

S i d r a b s.

Beigts virsaits. Bajari, kas vadīs nu

Mūs kaujā, sapulcē un nodomos?

T ā l v a l d i s.

Mums jaizspriež, kas virsaits Zemgalei.

D z i n t r a (pietrūkstas aši no Viestura).

Jūs, dižciltīgie zemes bajari,

Jel skataties — te mūsu virsaits dus!

Vaj tiešam neprotiet vēl sadzirdet,

Ko teica viņš jums vārdā pēdejā?

Vaj varu tagad gribat dalities

Un aizmirst, kas mums visiem dalīts tiek?

K a r e i v s (gaišā uzvalkā).

Nāk vācu pulks jau atkal Zemgalē,

To māja Tautgodis. Tas jazin mums!

D z i n t r a.

Kauns, bajari! Kas var vēl kaveties,

Vaj tiešam Zemgalē vairs vīru nav!

(Paķer karogu, kas aiz Viestura sēdekļa stāv baltisārts ar saules zīmi vidū.)

Te viņa karogs? (Rāda uz vairogu.) Un te vairogs ar'.

Vaj tiešam nav neviena, kas to nes?

Vaj sievam jāpaceļ jau zobens būs,

Kad atkal ķildās gribat kaveties?

Kas brīvību grib tautai, kas var nest
To zobenu, ko Viesturs vīcināja?

Ž u b i s (piesteigdamies).

Es! Es!

T ā l v a l d i s, S i d r a b s, Ģ e r d s.

Mēs! zobenu un karogu!

D z i n t r a (paceļ karogu).

Tad solaties! Vēl dzīvs ir viņa gars!

B a j a r i (ar paceltiem zobeniem).

Mēs solamies!

Ž u b i s (uz kareivjiem un ļaudim).

Lai visi salasas

No Zemgales un ciltim! Kaujā laiks!

Ģ e r d s.

Uz Ordeni! Ikkatrs kareivs turp!

S i d r a b s.

Uz Ordeni! Lai visur ziņots tiek!

T ā l v a l d i s.

Uz Ordeni — viss mūsu spēks un naids.

Ļ a u d i s (cits caur citu).

Uz kauju! Steidzamies! Uz Ordeni!

Ž u b i s (kareivjiem).

Un ņemiet ieročus vislabākos:

Mums svētku dienas lielas iesākas!

(Ļaudis ar kaujas saucieniem dodas ārā. Dzirdama pagalmā
strauja kara dziesma. Bajari un daži kareivji paliek ap Vie-
stura līķi.)

Ģ e r d s (uz bajariem, zobenu paceldams).

Nu, bajari, ir laiks mums cīnīties!

Ar liesmam, kuņas augšā pacelsies,

Kad dieviem dosim savu virsaiti.

Lai līdzī mūsu zvērasts paceļas —

Tad gaiša paliks mūžos Zemgale!

(Priekšskars.)